

ГАЛАКТИОН ТАБИДЗЕ
ЎЙНОҚИ ГУЛЛАР

Шеърлар, дostonлар

ТОШКЕНТ — 1982

Гафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти

С(Груз.)
Т 12.

Редколлегия

С. О. Азимов, Б. Бойқобилов, И. Гафуров, Ҳ. Фулом,
З. И. Есенбоев, В. И. Зоҳидов, Зулфия, М. Қўшжонов,
Мирмуҳсин, Н. Сафаров, Р. А. Сафаров, Р. Файзий,
П. Шермухамедов, О. Еқубов, Қ. Яшин (редколлегия
раҳбари)

Муҳаммад Али таржимаси

ГАЛАКТИОН ТАБИДЗЕ ҲАҚИДА

Грузияда, Кутаиси шаҳри яқинида кичиккина Чквиши номли бир қишлоқ бор. Бу — Галактион Табидзенинг она қишлоғи. У 1892 йил 6(18) ноябрь куни шу ерда қишлоқ муаллими оиласида дунёга келди. Бир яшар бўлганда отаси вафот этиб, онаси қўлида тарбия кўрди. Аввал Кутаиси диний билим юртида ўқиди, кейин Тбилисидаги диний семинарияда сабоқ олди.

Галактион Табидзе болалигидаёқ ўзининг таъсирчанлиги билан тенгқурларидан ажралиб турарди. Шоирнинг илк эълон қилган машқлари 1908 йилга тўғри келади. У ўз шеърларини эълон қилибгина қолмай балки давраларда, яширин анжуманларда ўқиб ҳам берарди. Масалан, «Биринчи Май» шеъри ана шундай шеърлардан бўлиб, шоир уни Кутаисида 1908 йил 1 Май кунига бағишланган яширин кечада ўқиб берган эди.

Шоирнинг илк китоби 1914 йилда йигирма икки ёшида босилиб чиқди ва шу китоби биланоқ машҳур грузин шоири Акакий Церетели диққат-эътиборини ўзига тортди. Китобдаги шеърлар Бараташвили ва Церетели таъсирида яратилган шеърлар бўлиб, улар романтик-ватанпарварлик руҳида суғорилган шеърлар эди.

Галактион Табидзе 1917 йил Октябрь кунларида — жаҳонни ларзага келтирган кунларда тақдир тақозоси

билан Москва ва Петроградда бўлди. Уша кунларда унинг рафиқаси большевик Ольга Окуджава ҳам шу ерда эди. Жаҳон тарихида бўлаётган оламшумул ўзгаришлар шоирни жуда ҳаяжонлантириб юборди. Инқилоб юраги бўлган, ҳуррият учун кураш гупириб турган шаҳарлар, тўлқинли замон шоирни катта мавзулар билан бойитди. Натижада у грузин шеърлятида биринчи бўлиб Владимир Ильич Ленин образини яратиб берди («Даланд» кемаси» шеъри).

Грузин шеърлятида янги инқилобий оҳанглар кашф этган, том маънода инқилоб шоири бўлиб етишган Галактион Табидзе ижодида 1919 йилда нашр қилинган «Уйноқи гуллар» китобининг алоҳида ўрин тутишини таъкидлаб келадилар. Китобга кирган шеърларда шоир ҳам сиёсий-ижтимоий, ҳам психологик қарашлар аниқ, ҳаётий бўлгандагина шеърлят ўзининг буюк вазифасини адо этиши мумкинлигини исботлаб берди. Аини пайтда у шеърлий шаклнинг мукамаллиги устида ҳам бош қотирди. «Уйноқи гуллар»ни грузин шеърлятининг олтин бобларидан бири дейилса муболаға бўлмас, зеро у реал воқеалар— Октябрь воқеалари заминида яратилган, инқилобнинг ўтли нафаси уфуриб турган шеърлар мажмуасидир.

Бундан олтмиш бир йил муқаддам Грузияда Совет ҳокимияти ўрнатилди. Шоир эса ўз халқининг овози. Шундан бошлаб Галактион Табидзе жуда ҳам фаол ижод қилди. «1928—1930 йилларда,— деб ёзган эди шоирнинг ўзи,— «Мнатоби» журналида «Давр», «Инқилобий Гуржистон»... туркумларим эълон қилинди». Шоир шу йилларда янгидан барпо бўлаётган мамлакатни айланиб чиқди, саноат районларида бўлди. 1931 йилда «Инқилобий Гуржистон» алоҳида китоб ҳолида Грузия ССРнинг ўн йиллигига туҳфа сифатида нашр этилди. Буни шоирнинг ўзи туркум деб атайди, лекин тадқиқотчилар поэма деб ҳам юритадилар. Бундай дейишларида жон бор. У алоҳида-алоҳида шеър-

лардан иборат бўлиб, жамулжам бўлганда яхлит бир манзара — Грузиядаги инқилобий ўзгаришлар манзарасини, «инқилобий Гуржистон» манзарасини пайдо қилади. Бу асар Владимир Маяковскийнинг «Ҳайқирик», Фафур Фуломнинг «Кўкан», Ҳамид Олимжоннинг «Бахтлар водийси» сингари совет шеъриятининг дурдона асарлари билан ҳамоҳангдир.

Шоир қаерда бўлмасин, замоннинг олдинги марраларида туришга, давр қалбининг уришларини илғаб шулардан шеърларига оҳанг олишга ҳаракат қилди, чинакам шоирнинг вазифаси шу деб билди. 1935 йилда Грузия ССР халқ шоири Галактион Табидзе (бу унвон шоирга 1933 йилда берилган эди) хорижда — Парижда бўлди. У Совет делегацияси составида бу ерда бўлиб ўтган урушга қарши Бугун жаҳон конгрессида иштирок этди. Шу сафар таъсири ўлароқ публицистик руҳда битилган шеърлардан иборат «Европа йўлларида» китоби дунёга келди. 1940 йилда «Лирика дostonи» деган йирик поэтик асарини ёзди.

Шоирнинг шуҳрати тобора орта борди. 1936 йилда давлатимизнинг юксак мукофоти Ленин ордени билан тақдирланди. 1944 йилда эса Грузия ССР Фанлар академияси ҳақиқий аъзолигига сайланди. Шоир «Ватан» номли бир шеърида шундай ёзган эди:

Шабнамли майсаларда юрмасам ялангоёқ,
Ватаннинг борлигига келтира олмам имон;—

Ана шундай шабнамли майсаларда кезиб юриб Ватаннинг чўнг меҳрини қалбига солган шоир Ватан доврўгини дунёларга ёйди, ўз халқининг бақувват есини олис-олис ўлкаларга ҳам еткиза олди. Ҳақиқий ўғиллик бурчини адо этди. Мана бугун шоирнинг шеърлари Фафур Фулом юртига ҳам етиб келди.

Таниқли грузин адиби Симон Чиковани Галактион Табидзе ҳақида ёзаркан, унинг шахсиятию шеърияти моҳиятини қойилмақом қилиб таърифлаб берган эди:

«Бутун Грузия унинг учун бир иссиқ уй, суюк оиладай гап эди... Дунёдаги бор даъватлар ичида у Ватан даъватини баридан ортиқроқ кўрар эди... У келажак учун курашчилар сафига жуда ҳам эрта кириб келди ва ҳамиша бахту саодатда ҳам, бало-офатда ҳам халқ билан елкама-елка, ҳамсаф бўла олди. Шу нарса унинг қўлидан келди, таҳсинлар бўлсин унга!.. У — шоир эди».

Галактион Табидзе 1959 йил 17 мартда дунёдан ўтди. Унинг хоки Мтацминда тоғида — Тбилисида — Бараташвили, Чавчавадзе, Церетели, Пшавела каби грузин шеърятининг етук намояндалари ёнида дафн этилган. Ажабки, шоир 1915 йилда Мтацминда тоғида буюк шоирлар қабрларини зиёрат этаркан, «Мтацминда узра ой» шеърини ёзиб шундай башорат қилган эди: «Гарчи мозор ёнидаман, кўп орзу-армон, Оддий шоирман, биларман, бир кун ўларман, Бироқ мовий ой нурида неки ёзсам бас, Асрлардан-асрларга бўлгуси пайваст!»

Шоирнинг кўп башоратлари каби, буниси ҳам тўғри бўлиб чиқди. Бугун халқ Мтацминдага бориб буюк шоирлар хотирасини ёд айлар экан, оташин шоир Галактион Табидзени ҳам эсга олади, қабрига гулчамбарлар қўяди. Зеро, бу йил Грузиядагина эмас, балки бутун мамлакатда шоир таваллудининг тўқсон йиллиги нишонланади. «Шоир сози тинганмас, ҳеч бир замон, ҳеч замон» деган эди шоирнинг ўзи «Лирика достони» асарида. Бу сўзларни унинг ўзига нисбат бергинг келади. Ҳа, шоир сози тинганмас, шоир сози тинмайди.

*Муҳаммад Али,
Ўзбекистон Ленин комсомоли мукофоти лауреати*

ТУРДИ ЙИЛЛАР ШЕЪРЛАРИ

(1903-1957)

Н У Р

Зулматни парчалаб ёғду соча ол,
Жафодийда кўҳна тупроқдан
Тун кетсин, булутни ёриб фориғбол,
Шуъла етиб келсин йироқдан.

Бошқалар қатори нур бер, битсин нур
Менинг юртим манглайига ҳам.
Зулматни парчинла, Ватан бўлсин ҳур —
Бахт-толега арзир чинакам!

1908

БИРИНЧИ МАЙ

Биринчи Май,
Биринчи Май,
Ассалом!
Табаррук кундир бу,
Жилмайди қуёш,
Шабнамда
Қизғалдоқ юз ювди тамом,
Духоба гулларга
Сиреяъ эгди бош...
Подшо,
Шум подшонинг
Келганди қаҳри,
Уқлар дуди билан
Кунни тўссам дер.
Майнинг шодлигидан
Олмайин баҳра
Қамоқда кун кўрсин
Дейди, ишчи эр.
Кун келар, аён бу:
Майнинг гуллари
Йўқсилнинг
Қалбига
Бахш этар фараҳ,
Ва у мағрур туриб
Чўзиб қўлларин
Олқишлаб дер:
«Яша, эй, эркин парад!»
1908

МЕН СЕВАМАН БЕВОШ БҮРОННИ

Мен юлдузга қилмайман ҳавас,
Гарчи тонгда порлаб турса ҳам;
Елғизликдан зерикар шўрлик,
Сўниб борар оҳиста, кам-кам.
Булутга ҳам йўқдир ҳавасим,
Гарчи кўкни тўсиб олса ҳам:
Юрагида дард-қайғуси мўл,
Емғир бўлиб ёғар дам-бадам.

Тўлқинга ҳам ҳавасим йўқ ҳеч,
Қояларга бош урар беҳол,
Завқи сўниб бўлган-да унинг,
Курашлардан толган, бемажол.

Мен севаман бевош бўронни,
У уммонлар узра елар шўх!
Тоғ-тошларга солар суронлар,
Осмонларда унга ҳудуд йўқ!

Бўронларнинг жунбуши аро —
Янги ҳислар топади ором.
Унда пинҳон ўйларим сири,
Номи эрур илҳом ва илҳом!

1910

МЕН ВА ТУН

Елгиз ўзим, шеър ёзаман; ой гўё дуд таратар,
Одамови шабада ҳам шамни аста тебратар.

Сийминранг тун тўқиб-бичар, тўқигани ғам-алам,
Ой ташлаган шол рўмолга бурканмиш настарин ҳам.

Ериб ўтган нимадир ул самонинг қат-қатини,
Бу сурудми, бу қайғуми, ё булутлар шахтими?

Шундай сирли ёғду ила йироқлар ўралмишди,
Оқ кўпикдай биллур узра соялар буралмишди.

Мен ҳам шундай — яшайдирман танҳо қалб таг-тагида,
Зулмат, ёлгон оламида сир тутгувчи тағи-да.

На бу сирни биров билар, ўғирлар, қилар ошкор,
Рости, сирлар салтанатин забт айламак кўп душвор.

Эҳ, жаҳонда билармикин бу сирни бирор одам,
Сирки, созу шеър яратган йўқлик деган бир олам?

О, навниҳол нозик адо нозанинлар нозлари,
Сирларимни оча олмас, ожиздир бари, бари!

Ҳатто бадбахт шароб тўла афсусли жомни, ҳатто
Шарт тўнкариб қўя олгум, сирни бермагум асло.

Фақат бедор эканимда, йўллаб дуои салом,
Сирларимни англай олди тун, тун ва мен, вассалом.

Мушкул эрур ғурбат сирга бардош бермоқ, бус-бутун,
Тақдир сасин тинглармиз жим — мен ва тун... ва... мен
ва тун...

1913

* * *

Майли, орзуларим алдаса ҳатто,
Аммо орзуларсиз умрим бенаво.
Юрак боз интилар рўёларга ғарқ,
Баҳорим келгуси бир куни барҳақ.
Умидлар баҳори, кела қолгил, эй,
Интизор қалбимга сурон солгил, эй!

1913

* * *

Урилган кўк ўтлар дилни олғуси,
Суст ва диққинафас авжи саратон...
Олис хотиралар ширин оғусин
Симириб ичсанг-да ором топмас жон.

Жиловини қўйиб учқур тулпорнинг
Яшил водийларда елиб бораман.
Янги Грузия — она диёрни
Орзулар чамани ичра кўраман.

1918

ГУРИЯ ТОҒЛАРИ

Кетдик!
Отларингга
Қамчи бос, карвон!
Елсинлар
Елларин силкитиб ҳар ён!
Кўрсам дейман тоғларни мен,
мағрур чўққиларни ҳам,
Тоғ пастига боқ:
Чинакам
Яшил майса, кўк гилам.
Майсаларнинг уммонида
уммон янглир ўйларни,
Дафна ила ўрай дейман,
гам оҳанглик ўйларни!
Тоғлар!
Атроф майсазорлар,
шудгор ерлар йироқда,
Биллур шабнам оғушида
ётар она-қучоқда.
Шундай софки,
мусаффоки,
сахрон само,
ҳатто —
Учиб юрган фариштани
Кўрмоқ мумкин босафо.
Сарв бўлса азобланар, тебранар, чекар фиғон,
Шамолларга дош беролмай
эгилади ҳар томон.

Тош остидан чиққан булоқ —
 пастга тушар шарқироқ,
 Само янглиғ бежисму,
 само янглиғ телбароқ.
 Қояларга урилади
 фавқулудда сержаранг,
 Дафналарни синдираркан, сутдек кўпчир оппоқ ранг.
 Юксакдаман...
 Қулоғимга келар қандайдир бир сас,
 Илҳом қаноти елкамдан ўсиб чиқар шу нафас.
 Ана —
 Суреби, Даннари,
 пастда — Насакирали,
 Барчасига соз ҳаётнинг
 янги саси киради.
 Ким куйлайди
 дарада?
 О! Жон роҳати — эшитмоқ,
 Ҳеч қаерда куйлашолмас
 Бу қадарли хуш, янгроқ!
 Бу қадарли қаҳр йўқдир,
 саркашлик йўқ,
 ёниш йўқ,
 Курашларга
 ташналик йўқ,
 кураш деб ўртаниш йўқ!
 Ҳеч қаерда бундай завқ йўқ,
 йўқдир бундай қардошлик...
 Ҳеч қаерда
 ўпишолмас бундагидек
 оташлик...
 Бунда қизлар нақ оловдай...
 Бир нигоҳ отса тамом,
 Қамишдек тик, нозик адо қизлар қўймаслар омон...
 Қани, қарвон,
 Шитоб айла,

Гупчагинг ёғсиз экан,
Чоғи қайноқ навозишлар
 бизларга аталмаган...

Бизга тоғлар меҳри керак,
Талпинади шунга юрак!

Тоғлар...

Сизни кўрсам,
Булоқ бўйида кезсам бир-бир...

Отни ҳайда, карвон, энди,

Ортингга боқма,

Елдир!

1914

* * *

Танҳо кўчаларда кезди бу кеча.
Еру осмон аро,
Дам — ғира-шира,
Ёмғир ёғар,
Йўлга бош урганича
Шамол увлар,
Пастда инграрди Кура.

Шаҳар маст уйқуда.
Тушида ҳамон
Уша чарчоқ ёмғир
Тўлғанар,
Тинмас...
Тун охирлаб борар,
Юксакда осмон
Еришиб келарди
Истар-истамас.

Ана,
Тонг оқариб қолди йироқда,
Кўприкларни илғаш мумкин бемалол...
Енгил аравалар ўтар шу чоқда,
Қалашиб борарди тимсолу тимсол.

У ортга термилди:
Иўл — сўнгсиз, э вой...
На кўкда белги бор...
На худо эса...
Барчаси чалкашди.
Иўл йўқ —
Йўқ бир жой,
Умрин юкдай ташлаб кетайин деса.

1914

ИНТИЗОРМИСАН?

Ёлворар деб бўлма умидвор,
Ишқий саннаш менга ёт бутун.
Куч ҳам етмас ёлвормоқ учун,
Бил,
Дунёда Ишқ даҳоси бор,
Бордир
Улим даҳоси пойдор,
Учинчиси йўқдир,
Бу — қонун.

Юрак энди кулар афтода,
Севганининг устидан кулар.
Энди унга
Фарқсиз туйғулар.
Ҳақиқатки қолмас дунёда,
Қолмас экан ҳаёт дунёда,
Учинчиси қаердан бўлар?

1914

МТАЦМИНДА УЗРА ОЙ

Мен бунчалар хомуш ойни учратмовдим ҳеч,
Хуш бўйларга тўла маъсум қоронғу бу кеч
Само зангор кўринади дарахтлар аро,
Эслолмайман бундай тунги самони асло.
Нур-безаклар орасида гулсапсардек ой
Ипак ёғду кийиб олмиш — тенгсиз бир чирой...
Ойнинг нафис шуъласида Метехи, Кура
Оппоқ рангда жилваланиб, товланиб турар,
Бунда ётар Церетели тунд ўйларга фарқ,
Гуллар кўмган қабри узра қилади ярқ-ярқ —
Юлдузларки биран шаффоф, бирам фусункор...
Бараташвили кезмиш эди бунда исёнкор.
Майли, мен ҳам кўз юмайин оққуш сингари,
Фақат сўзлаб берсам, бас, илк ҳаяжонларим,
Ярим тунда гулнинг ғунча очганин айтиб,
Сўнг тушларим парвозига, шахтига қайтиб,
Елканимга ҳаво берган илҳомни суйсам,
Сўнгра, майли, кўзим юмсам, ерга бош қўйсам...
Мен биладан, орзуларга тўла қалб йўли
Гуллар ичра ўтар, унга таъсирсиз ўлим.
Шундай кеча ўзига ром этиб қаратса,
Не тонг, шоир мардона бир эртак яратса,
Гарчи мазор ёнидаман, кўл орзу-армон,
Оддий шоирман, биларман, бир кун ўларман,
Бироқ мовий ой нурида неки ёзсам, бас,
Асрлардан-асрларга бўлғуси пайваст!

1915

ВАТАН

Шабнамли майсаларда юрмасам ялангоёқ,
Ватаннинг борлигига келтира олмам имон.
Аждодлар-ку ўтдилар, атроф гавжумдир бироқ,
Янги туғилган ҳаёт сурон солмоқда, сурон.
Эсиб қолди ниҳоят салқин шаббода майин,
Ишқомларни оралаб хушрўй мўйсафид отам,
Сирли бир тимсол янглиғ оҳиста, шошилмайин
Хомтоқ қилар , хиргойи айлаб қўяр дамодам.
Мен биламан, ҳар новда, ҳар шингил бу, аён,—
Боқсам, ўша тимсолни туширади ёдимга.
Қалбим-қалбимга сингди тимсолдай ота-макон,
Сифинаман, шул эрур кўрку куч ҳаётимга.

1915

ПАРОВОЗНИНГ ОЛИС САДОСИ

Сукунатни
Ериб кирди
Бу фарёд,
Паровоз чинқирди
Уч бор кетма-кет,
Гўёки дер эди:
«Йўлим берк, ҳайҳот,
Ҳолимни англағил,
Бир оҳимга ет!

Хира тун пардаси
Сари ташлаб кўз,
Зулмат,
Зулмат аро
Нур кўрмай кўкда,
Қора тутунлардан
Ночор паровоз
Тўхтаб,
Уз йўлига қўяр
Қўп нуқта.

Мана,
Бир пишқирди,
Сўнгра олди тин,
Борлиқда сукунат...
Қайдадир фақат
Буюк
Тонг шафағи

Қизарар секин,
Кучланар,
Кўзлардан яширин қудрат.

Йўл вайрон,
Кимсасиз бекат биноси,
Эшитилмас ҳатто
Бойқушнинг уни.
Фақат,
Паровознинг
Қайноқ нафаси
Пора-пора қилар
Қоронғу тунни.

1916

«ДАЛАНД» КЕМАСИ

Туннинг қайноқ нафаси ногоҳ уйқумни бузар,
Гулларга хўп бурканиб, ўралиб олганди боғ.
Ҳар томонда бузилган соялар шакли кезар,
Соҳил тошларин ражир денгиз ҳам ҳайқирароқ.

Аста юзардим, «Даланд» турарди тўлқин узра,
Наргисдай¹, соясига маҳлиё борган сари.
Қора дафналар мени чорлар, тинчитмас сира,
Пойлар эди уларни йироқда ой фарлари.

Мен янги бир йўл билан қайтмоқдаман ватанга,
Уйқусиз, кайфиятсиз, эзилган бир аҳволда.
Беҳад олисда эди ота-макон чамамда,
Бўлганмиди ўзи у?
Ё кўрдимми хаёлда?

Хотиралар оқими қувлаб келар изма-из.
Ленин,
Москва,

Кремль,
Питер...

«Даланд» юзади —
Титраб, тўлқинни кесиб...
Қайнайди Қора денгиз...
Ҳижроннинг илк ёшлари кўзларимни тўсади.

1918

Дарахтлар қақшайди қиш-қаҳратонда,
Қор пардалар аро кезаркан маъюс,
«Кўпдан бетобмисан?»— сўрдим ўрмондан.
«Кўп бўлди, кўп бўлди...»— дейди ўрмон суст.

Муздан либос киймиш қоя афсундай,
Шамол шувилларми, бу қандай фиғон?
«Айтгил, Амирани яшарми шунда?»
«Шунда,— дейди ўрмон.— Шунда... бағри қон...»

Недан аломатдир бу нола, нидо?
«Қалбим ғорат этган, балки ўрмон, сен?»
Қарағайлар шов-шув, беради садо:
«Қалбинг йўқотгансан аллақачон сен!»

Терек буралади ғзаби тутиб,
Шафақ зўр мўъжиза кўрсатиб қўяр:
Шийдам дарахтларни оралаб ўтиб
Бўм-бўш ўрмонларни ол рангга бўяр.

Қорли булут кийди Қазбек бошига,
Осмон саватидан ёғилди пар-пар,
Япроқ-япроқ бўлиб тоғлар тошига,
Тоғлар тоши тугул то Дарьял қадар.

О, Терек, кўнгилга оғир бу нафас,
Ақалли сен тинч бўл, сен чекма фиғон.

**Ул сирдош руҳларга етказолсанг бас,
Ки, барин эслайман ғамгин ва нолон.**

**Муздан либос киймиш қоя афсундай,
Тин билмас шамоллар ғувиллар гирён.
«Айтгил, Амирани яшарми шунда?..»
«Шунда,— дейди ўрмон.— Шунда... бағри қон...»**

1923

...Оҳиста борардик кунлардан бир кун,
Қорли тун, яйратар мусаффо ҳаво.
Савлат тўкканича Смольний бутун
Бўлди қаршимизда ногаҳон пайдо.

Собит Смольнийнинг бор эди сирини —
Ки, ўткир қиличу болға унга ёр.
Замин куррасининг олтидан бири
Унга туйғуларин боғлар шиддаткор!

Уйқусиз Смольний — замонга посбон,
Қатъий ишонч эрур унинг иқболи.
Улкан хаёллардан ёруғ, нурафшон,
Эзгу гамхўрликнинг доим тимсоли.

Тешикдан кўринган турқи бад, сабил
Пулемёт оғзига шарт тикилдим мен.
«Ким керак? Тўхта! Ҳой!» — сасига дадил
Қўрқмай жавоб қилдим,
Қичқирдим:
— Ленин!

1932

УША КУН ПАРИЖДА

Уша кун
Парижда
Кутурди бўрон,
Дунёни ювай деб
Сез қилганми
Аҳд?
Томлар кўчиб тушар,
Ҳаттоки, Булонь
Ўрмонида синар
Қанчалаб дарахт.
Япроқлар
Шохларда титрар,
Совқотар,
Тераклар эгилар
Ерга қадар то.
Қушлар мажоли йўқ,
Бир жойда қотар,
Бўронга бас келмас,
Дрижабль ҳатто.
Гирдибод рақс этар,
Йўқдир қиёси,
Булутлар базм қурмиш
Бир ваҳшатсаро.
Бузилмиш
Версаль радиостанцияси,
Кун бўйи
Эфирдан
Чиқмади садо.

Хиёбонларни хўп
Савалади дўл,
Сел қўйди,
Оғритиб
Тош кўча жонин.
Фойтун,
Машинани
Қувиб йўлма-йўл
Оқим борар
Қамраб,
Босиб ҳар ённи.

Бироқ
Довул тинди...
Нилийранг само
Намоён этмакда
Шукуҳли бир руҳ.
Уша кун
Парижда
Шу бўроннамо
Конгресс²
Шаънига
Ҳилпиради туг!

1935

СЕВМАСДАН БЎЛУРМИ

Севмасдан бўлурми,
Она-тупрогим,
Нечоғ нурафшонсан,
Сулув,
Бахтиёр.
Бағрингда қайнайди
Шодлик булоғи,
Дарёлар денгизга
Оқар шиддаткор.

Севаман
Баҳорий
Кўллар мавжини,
Пастликдан тоғ қадар
Ёйилган тамом
Яшил ўтлоқларнинг
Шиддат,
Авжини,
Бепоён кенгликлар
Ром айлайди, ром.

Асло жонга тегмас,
Шахтли шов-шувлар,
Музликлардан
Учган сойлар гурроси.
Бу сасни эшитсам,
Қамраб орзулар,

Узимни
Боладай сезаман, рости.

Бағримни очаман,
Дил-дилдан яйраб
Салқин бутазору
Асрий ўрмонга,
Мовий осмон эса
Мулойим қараб
Жилмаяр —
Боққандай
Дўст, қадрдонга.

Доим кўз олдимда
Қари эман; у —
Хаёлчан тикилар
Енбағирларга.
Бинафша уфқлар
Таратган ёғду,
Олис қояларга,
Бахмал қирларга.

Қандайдир қанотлар
Шарпасидек соз
Соясини ҳадият этар
Тоғтерак.
Далазор,
Узумзор аро сарафроз
Бинафша ранглардан
Тўлиқар юрак.

Улуғвор Кавказнинг
Бағрин суқ билан
Кузатган чоғимда
Ногоҳ беғубор
Хотирларнинг рангдор

Тўлқинида шан
Замонлар уфқига
Учмаслик душвор!

Фараҳ бахш этмаса
Мумкинми ахир
Енимда ғувлаган
Елларнинг саси?
Уларда бад ўлим
Инкори бордир,
Бор мангу ҳаётнинг
Илиқ нафаси.

Кошкийди,
Барини
Узда жам этсам:
Жажжи жилғаларнинг
Уйин куйини,
Яшил япроқларнинг
Титроғини ҳам
Қишини маст этар
Гуллар бўйини.

Хушманзара жойлар,
Адирли ўлка,
Қай ҳовлига боқмай,
Ҳаммаси бўстон.
Дарахтларга мўлдир,
Тушмагай кўлка,
Бош узра
Нилий ранг
Мусаффо осмон.

Сояда турибман,
Кўнгилга ёқар,
Симириб тўймайман,

Қандай хуш ҳаво!
Кўҳна харобалар
Ҳўмрайиб боқар,
Кўмилиб
Чирмовиқ печаклар аро.

Мана,
Юксакдаман,
Пойимда — шағал,
Яшил қияларга
Ташлайман назар.
Ана,
Нураб кетган
Деворда ял-ял
Енади
Ерилиб кетган анорлар,

Қилт этмай
Туришар
Тонгдан —
Оқ терак
Хушбичим қоматин
Айлаб намойиш;
Қари аргувонда,
Кўҳна эманда,
Пахмайган
Толда ҳам эди
Осойиш.

Мумкинми
Барчасин
Тарк этиб кетмоқ,
Борлиқни безаган
Қўрку ҳусни,
Булутсиз осмону
Яшил дала-боғ,
Қуёш ёғдусига
Тўлиқ фусунни?

Тонг шафағи саҳар
Ранг сурса агар
Увани ёқалаб
Буралган йўлга,
Гўзаллик тагин ҳам
Бўлиб жилвагар,
Улуғлик касб этиб,
Еқар кўнгилга.

Уч минг йиллик,
Балки
Ундан қадим йўл,
Не-не бало кўрган,
Офатларни ҳам.
Дўзахдай
Урушлар
Гувоҳидир ул,
Ундан оқиб ўтмиш
Қарвон-қарвон ғам...

Ким билсин,
Эҳтимол,
Анов хароба
Бўлгандир ўтмишда
Улуғвор сарой,
Балки Афинадан
Кўҳнароқдир ул,
Довруғи Римдан ҳам
Қадим ҳойнаҳой.

Қалбан барчангизга
Садоқатим бор,
Асрий аргувонлар,
Асло сизларни —
Оҳ, совутган не-не
Эҳтиросларни

Учқур қанот вақтга
Бермасман зинҳор!

Оҳ, у аргувонлар!
Улар пойида
Ётар умидларим,
Завқ-илҳомларим.
Рўёб бўлган орзу,
Орзу,
Гоҳида
Таскинсиз
Интилиш,
Издаҳомларим.

Унда
Аллақачон
Бўлган фаромуш
Кўҳна йўл,
Ташландиқ,
Асрий харобзор...
Фаромуш бўлмаган
Ешлигим бугун
Келар,
Келган каби
Бу ерга илк бор!

Вайроналар...
Оҳ-оҳ, севардим сизни,
Гоҳи шод,
Гоҳ ҳадик,
Ғам тугёнида
Турфа хил хаёллар
Ичра ғарқ,
Тунлар
Қолардим
Моғорли девор ёнида.

Севмасдан бўлурми
Тош деворларда
Сир тўла
Хокларни
Айлабон ниҳон,
Денгиздай тўлганар
Яшил печакзор,
Тўлганар
Ям-яшил
Бутун бир ўрмон.

Менинг ёшлигимга
Садоқатим зўр,
У менга
Шовқинли
Куч этган ато.
Ҳали қўлимдадир
Ёшлик қадаҳи,
Қадаҳки,
Хуш, ажиб,
Суюк,
Босафо.

Дадил бўл!
Тирикдек
Сезарман ўзни,
Баланд кўтарарман
Ҳаётнинг жомин!
Жонажон шамоллар
Бахш этмоқда жон,
Қалбимда —
Ҳазонсиз майнинг илҳом!

1936

ОЙ ҲИКОЯСИ

Дарёга келади кичкина марол,
Сувдан ширин-ширин ялаб-юлқийди.
Нега ой суст боқар беҳол, бемажол,
Танҳо сув юзида енгил қалқийди?

«Тонг отиб, ёруғда хуш эрур ўлмоқ»—
Шундоқ дейман.
Шундоқ-ой муддаоси.
Оғирдир тонг отмай фаромуш бўлмоқ,
Сени тарк айламоқ, гуржи самоси!

То шафақ, оқшомлар эканки узун,
Кутдим ойни — қолди кундузги ҳижрон,
Худди садо каби, мен ойнинг нури
Қўлимга тўлдирдим, ой балқиган он.

Сўзларин этардим аниқ тасаввур,
Мана ой сўзлари:
— Қоқ тун бўлган он,
Шафқатда — ожиза, ғамда — қаҳри зўр,
Сенга айланаман, билсанг, Гуржистон.

Дарахтларинг аро сочиб шуъла, нур,
Осмонингни кезиб чиққанда бир бор,
Агар тароватинг бермаса ҳузур,
Беомон ташналик айларди абгор.

Йўқ, ҳеч бир ватаннинг шундоқ худуди
Зангор тусланмаган, ёнмаган нурпош;
Ер ўгилларидан ҳеч ким йўқ, худди —
Шотадай чексин ғам, тўксин аччиқ ёш.
Гўдак эди,— ўсди тунларим аро,
Оға эди,— аммо оғадан аъло.
Унинг елкасида топинмиш эди,
Гўзаллик — бадбахтлик қовушмиш эди.

Йўқ, ҳеч бир ватаннинг шундоқ худуди...—
Уйлардим,—
Қуйида Кавказ
Мисоли
Бир дона гули бор гул идиш эди,
Товланиб турарди оппоқ жамоли.

Шунда Амирани³ ғамга тўйинган,
Шунда озодликка охир бурди юз,
Шунда аёл саси кулган, куйинган,
Маҳобатли чоллар шунда юмган кўз.

...Оҳиста тингладим ой каломларин,
Тонг отди,
Учрашув кечди фориғбол.
Шафақ, оқшомларнинг узун дамлари
Дилни асир этар шундай ўй-хаёл...

1938

ШОТА РУСТАВЕЛИ ҚОРА ДЕНГИЗ БУИИДА

Бир соҳилки,
Пастда
Мовий тўлқинлар қурмиш ўйин,
Бир томони дафназордир;
Пўртахолдек кун ёнар.
Шу соҳилга чиқиб келди
Чехраси офтоб ойин
Номаълум бир валлакатзот,
Мағрур ботир, диловар.

Ботир ийиб чўкка тушди,
Кўзларини юмганча,
Ногаҳоний оташ билан
Она-ерга босди лаб.
Тағин ўпди!
Дарё мисол кўз ёшига чўмганча:
— Сени кўрмоқ насиб этди!
Қайтдим!..— деди пичирлаб.

Ватан!
Уғлинг қайтиб келди;
Хаёлида бир ўй бор:
Қандай хизмат этсин,
Қандай тузингни оқласин у?
Бор бойлигим — жоним бўлса,
Сенга айлайин, нисор.
Халқ оғаси бўлиб яшай —
Дилда шу ёруғ туйғу.

Қалбгинамга эрк ҳақида
Орзуларни солдинг сен,
Бир буюмдай отдинг сўнгра
Ғарибликнинг чоҳига.
Илм излаб гоҳ сукунат,
Бўрон ичра қолдим мен.
Ҳатто осмон торлик қилди
Юрагимнинг оҳига.

Раҳмат сенга!

Бари учун:

Тонг шафағи ҳаллари,
Табассумдай ёғилгувчи
Тонг-саҳарги порлоқ нур,
Чақазада оёғимга
Даво бўлган йўлларинг,
Руҳим тирик этган меҳринг...—
Бари учун ташаккур!

Ана қалин ўрмонзорлар... Мовий само беҳудуд...
Ана денгиз гирдоблари, ана тоғлар ўнгири...
Шовва узра қарағай бор, қарағай узра булут,
Қаердадир ёнгинада жаранглайди чонгури.

Торлар — гўё олтин қайиқ,
Заъфар тусли ғарамлар
Тўлиб ётган далаларга олиб учар бейўриқ,
Ташаккур, эй сенга, денгиз, этдинг лутфу карамлар,
Ёруғ шуъла, юлдузли кўк, тўлин ой учун қуллуқ.

Сафарлардан қайтдим энди, денгиз узра турибман,
Гўё алла тинглагандай лолман мавжлар сасидан.
Саховатли Ватан, келдим пойингга бош уриб мен,
Сен йўлбарсдай жасур юртсан, қабул айла қасидам!

1987

ҚУШИН БОРАР ҚУШИҚ АЙТА

Ҳилпирайди ол байроқлар,
Оркестрлар гумбирлайди.
Радиога йироқ тоғлар
Акс-садо — сас улайди.

Милтиқларнинг уч-учида
Офтоб ёнар, қилар лов-лов.
Қўшин борар, зўр кучидан
Кунпаякун бўлғуси ёв.

Кўринмоқда бораётган
Денгизчилар қурч сафлари.
Шамолларда қоп-қорайган
Чақмоқтошдай собит бари.

Ҳилпирайди ол байроқлар,
Оркестрлар гумбирлайди.
Радиога йироқ тоғлар
Акс-садо — сас улайди.

«Ҳамон қуёш нур сочар экан,
Ой ҳам ёнар эканки ҳамон,
Бизлар сенга содиқмиз, Ватан,
Сендай зўр юрт бўлмас ҳеч қачон!»

Огаларим шунда юриб,
Жангда кўкрак керди ахир.
Ватан шони, шарафи деб
Жон олиб жон берди ахир.

Нигоҳлари тиниқ жуда,
Қадами зўр, собитқадам,
Еруғ кунда, қора кунда
Қўшиқ айтиб борар Ватан.

Жаранглайди нақорот ҳам,
Йироқлардан садо қайтар!
Кун найзага келган бу дам
Қўшин борар қўшиқ айта:

«Ҳамон қуёш нур сочар экан,
Ой ҳам ёнар эканки ҳамон,
Бизлар сенга содиқмиз, Ватан,
Сендай зўр юрт бўлмас ҳеч қачон!»

1942

А Л Л А

Водийга тун чўкиб борар бу палла.
Она гўдагига айтади алла.
— Сени ташламасман ҳеч бир маҳалда,
Алла-ю алла:

Енингга йўламас, ўғлим, қайғу-ғам,
Она-юртингни ҳам, тоғ, денгизни ҳам
Отанг қўриқлайди мардона, ўктам.
Алла-ю алла!

Сарҳадда посбонлик қилар узоқда,
Кучимга куч бўлар дея бу чоқда
Сендай паҳлавонни интиқ кутмоқда.
Алла-ю алла!

Кетар пайти сени қўлига олиб:
— Иқболимдир — деди — унинг иқболи,
Довюрак, мард бўлсин Арсен⁴ мисоли!
Алла-ю алла!

Жоним ўғлим учун ҳамма нарса жам:
Яроқ бор, шамшир-чи, зўрдир чинакам.
Ер тепиб турибди учқур жийрон ҳам.
Алла-ю алла!

Жийроннинг жиловин олай-да қўлга,
Кузатиб қўяйин мен энди йўлга.

**Ота интизордир полвон ўғилга!
Алла-ю алла!**

**Ватан хизматини дилдан адо эт!
Керак бўлса, майли, жонни фидо эт!
Комил инсон каби муродингга ет!
Алла-ю алла!**

1943

ИРАҚЛИЙ ҚИЛИЧИ

Қанча ёвуз ўқирмасин бўрон, дўл,
Буколмади бизни бало-қазолар.
Ёв неча бор юртимизга солди йўл,
Гуржи эли этмади ҳеч парволар.

Ирақлий шоҳ қайраганда қиличин,
Чақин билан тўлиб кетар самолар.
Мингтасига битта ўзинг қон кечиб
Борар эдинг жонни айлаб фидолар.

Баҳс бойлашиб қисмат билан ҳар қачон,
Йўлбарс янглиғ чекиб наъра, нидолар,
Душманларни енгиб, ер билан яксон,
Гумдон этдинг, этдинг йўқу адолар.

Ярақлатиб қиличингни ўйнатсанг,
Ёв устига ёпирилди балолар.
Шижоатинг душман ҳолин этди танг,
Шиддатингга тоғлар берди садолар.

Зафар туғи бошларда бор, Ирақлий,
Юлдуз янглиғ ёнар, сочар зиёлар.
Юрт шавкатли, эл ҳамиша юракли,
Душманларни янчиб этгай сафолар!

1943

ЖОМ СЎЗ

Жом сўзин айтмоқчиман...
Она-Ватан, қулоқ бер:
Кўкракни қалқон этиб,
Ёвни енгамиз тамом!
Жангчилар, ташланг назар:
Қирғоқдан тўкилай дер,
Бу — маймас,
Қасамдир бу,
Қасам билан тўлган жом!

Бу — гуржининг қасами!
Қалбимдан отилур сас,—
Ки — омочнинг дўсти у,
Болға, қилич сирдоши.
Мисоли ўқ бу қасам,
Отилса ортга қайтмас,
Халқимга, Ватанимга
Фидо бўлсин тош бошим!

Ватан!
Сенсиз, рост айтсам,
Менга заҳардир шароб,
Томирга томчи кирса,
Баски, паймона тўлур!
Кимки севмаса сени
Охир бўлғуси хароб,
Бузса дўстлик қасамин
Тупроқ билан тенг бўлур!

Картли!
Кўрдинг не-не жанг,
Даҳшатли суронларни,
Шижоатга тўлиқдир
Доим ўғлонлар қалби.
Улар ёвқур,
Мардлик-ла
Безади дostonларни,
Шиддатлироқ ўтмишдан
Ҳозир қиличнинг зарби!

Жомни ичиб битирдим...
Ялтирайди кескир тиг,
Хор бўлғувси душманлар!
Дилдан ўчмас интиқом!
Ким жомни қўлга олса,
Эсда сақласин қаттиқ:
Бу — маймас,
Қасамдир бу,
Қасам билан тўлган жом!

1944

НОМАЪЛУМ ЖАНГЧИЛАР ҚАБРИ УЗРА ЕЗУВ

«Биз бунда
Йўл бўйида
Арслонларча қилдик жанг,
Фашистларга қичқирдик:
— Яқинлаша кўрма, ҳой!
Эс-ҳушини йўқотиб,
Бўлганича ҳангу манг
Улди бари,
Қора ер қучоғидан топди жой.

Чорлар экан
Бизларни
Уша нурли мақсадга,
Порлаб турди бошларда
Ватанимиз чароғи.
Қарамадик
Чийиллаб
Утган снарядларга,
Уйнаса ҳам
Юзларда
Алангалар титроғи.

Душман тик қояларга
Тирмашади беомон,
Аmmo биз
Саваш қурдик
Мутлоқ аямай жонни.
Бизларга жўр

Ҳайқирди
Тоғлар гулдираксимон,
«Ҳужум! Ҳужум!» — деган сас
Тўлдирди нақ осмонни.
Эй йўловчи,
Билиб қўй,
Босар йўлинг —
Нечук йўл,
Бунда ётар
Душманни енгиб
Кўкрак керганлар.
Яшнаб ётган Ватанга
Ёвни ўтказмоқ тугул,
Бир қадам ҳам чекинмай,
Ширин жонин берганлар...»

1944

МАҒРИБ ҚИЗАРМОҚДА, ДЕНГИЗ НУРЛАНАР

Мағриб аста қизармоқда,
нурланиб борар денгиз,
Аммо қора ранглар мана
сувга сола бошлар из,
Жануб тунни юксаклардан
сездирмай тушиб келар,
Денгиз узра оёқ қўяр,
сўнг тоғларга йўл олар.
— Яхши тушлар кўринг!—
дейди аёл айлаб илтифот,
— Яхши тушлар ёр бўлсин. Боқ,
дунё қоронғу наҳот?
Тун қайдадир? Қалбимизда
тонг-баҳорий издахом,
Сен, яхши туш кўринг, дейсан...
Ассалом тонг, ассалом!

1941—1945

МОСКВА

Кўҳна замонларни эслайман ҳамон,
Қорли кафан ичра қадимий макон —
Москванинг бағрин ёвуз, беомон
Икки бошли бургут айлар эди қон.

Кўрдим, кўҳна шаҳар энди бус-бутун
Узга бир ҳолатга юзин бурибди.
Замин куррасига Москва бугун
Узи бургут бўлиб боқиб турибди.

1947

* * *

Калхат йўқ,
Чайкалар
Учар осмонда,
Бургут йўқ,
Ягона куйлайди булбул...
Икки садо бордир
Новий Афонда:
Бунда қалб
Дунёга —
Ҳам шоҳдир,
Ҳам қул.

Бошимда шовулар
Эман ва зайтун,
Курашишар бетин:
Қирғоқ ва тўлқин,
Урмон сукунати —
Шафақда ёлқин...
Бунда қалб
Дунёга —
Ҳам шоҳдир,
Ҳам қул.

Нодон кучсиз,
Бизни адаштирамоққа,
Чорлар болаларни
Горн қирғоққа,
Аскар ярасига

Куй жон бермоқда...
Бунда қалб
Дунёга —
Ҳам шоҳдир,
Ҳам қул.

Урушлар йўқ бўлсин!
Қилайлик меҳнат,
Одамлар
Бошига тушмасин офат,
Кун — ботиш билмасин,
Май — сувни минбаъд!..

Бунда қалб
Дунёга —
Ҳам шоҳдир,
Ҳам қул.

1947

* * *

Остонада ётишар ёвуз кучлар, ана,
Куз билан қиш, ёз билан баҳор.

Зорланишиб, бергил, дейди, бизга бошпана,
Куз билан қиш, ёз билан баҳор.

О, сиз билан қанчалар жанг қилдим-а, ваҳ-ваҳ!
Куз билан қиш, ёз билан баҳор...

Мен бўзласам, сиз ҳолимга кулдингиз қаҳ-қаҳ,
Куз билан қиш, ёз билан баҳор!

1951

ТЕГИРМОН ТОШЛАРИ

Бу тегирмон тошлари,
Бу тегирмон тошлари...
Хотирда гурбат ўйлар
Боз тирила бошлади.

Доим офтоб нурлари
Остонада мудрарди,
Келтирди бир кун бобом
Бу тегирмон тошларин.

Кўкларга учсам дейман,
Куйласам, жўшсам, дейман,
Бироқ йўлда тўғаноқ
Бу тегирмон тошлари.

Чўққиларда ўйнар нур,
Назар соламан мағрур,
Эзар бўйинтуруқдай
Бу тегирмон тошлари.

Дедим:
— Олга, елдай уч!
Синдиrolур кучни куч!
Нега тош боғлаб олди
Бу тегирмон тошлари?

Эй, бу ёққа шитоб эт,
Денгизларнинг итоби!

**...Энди айлана бошлар
Бу тегирмон тошлари.**

**Қаттиқ тошлар — беомон,
Болакайлар кутар нон...
Айланади, елади
Бу тегирмон тошлари.**

**Кенг увалар узра соз,
Еллар ғувлар нағмасоз,
Жўр бўлади елларга
Бу тегирмон тошлари.**

1952

**УЙДАН ЧИҚДИ,
АММО КЕЛМАДИ ҚАЙТИБ**

Бурчакда ёнар шам...
Тун ярим пайти...
Сиймонг ғойиб бўлди
Тунда,
Шу ондан
Хира шам ёнади
Шаби ҳижронда,—
Уйдан чиқдинг,
Аммо келмадинг қайтиб.

Жарангли,
Руҳафзо
Кулгулар саси,
Кўз ёшлар,
Кўзларнинг ёғду, шуъласи,
Шодлиги,
Қувончи,
Ғаму ғуссаси —
Уйдан чиқди,
Аммо келмади қайтиб.

Бебаҳо кўзларда
Порлаган олов,
Қи зулмат-зулматни
Ёндиргай лов-лов,
Бир ўқ ёғдусидай
Сўнди беаёв —

Уйдан чиқди,
Аmmo келмади қайтиб.

Чоғи
Улим
Ушал кўзлар-ла тайин
Олди дард, қўшиғим,
Қасосим — барин,
Ортидан
Ҳаётим кетди,
Найлайн,—
Уйдан чиқди,
Аmmo келмади қайтиб...

1940—1955

* * *

**Йўқ, дўстгинам Георгий!
Йиллар энди ўтди, бас,
Бизга халқнинг номидан
Мураббийлик шарт эмас.**

**Унга хизмат этдик биз,
Этармиз то сўнг нафас.
Унга! Аммо турфа хил
Уткинчиларга эмас!**

1957

**„ИНҚИЛОБИЙ
ГУРЖИСТОН“
туркумидан**

(1931)

РИОНГЭС ВА ТЕМИР ЙҮЛ

Поезд бизни
Шитоб элтар...
(Сўзлашайлик рост).
Шитоб,
Шахдам
Гилдираклар
Солади сурон,
Ғаройиб бир қасидадир
Сас-садолари —
Фақат бир сўз:
«Олга!»— дейди
РионГЭС сари!
Темир йўлни
Кутиб олар
РионГЭС, мана,
Иккиси ҳам мамнун эди,
Иккиси ҳам шод,
Барқ уради
Дўстларга хос
Самимий ҳислар...
Завқи тошиб
РионГЭСга
Дейди Темир йўл:
«Сен ҳақингда
Орзуларим
Бугунги каби
Чарх урмаган,
Яйрамаган —

Дўстим, амин бўл.
Чор атрофда
Бир ажойиб
Манзара турар,
Ям-яшилдир
Гилам янглиғ
Майса-ўланлар.
«Давр келди,
Бизнинг давр!»— дейди гулдираб
Юксаклардан учиб ўтган
Аэропланлар.
Гўё, дерки,
Сиз, ўртоқлар,
Наср монандсиз,
Шараф билан кўкни қучган
Назм монанд — биз!»

Насрга хос
Соддароғу
Тиникроқ қилиб
Темир йўлга
Жавоб берар
Шунда РионГЭС:
«Кўрдим,
Биздек ёнганларни,
Уртанганларни.
Гурурим бор дил-дилимда —
Англайман буни,
Гуруримнинг боиси-чи —
Бугунги зафар.
Ҳоф тоғдаги
Кўҳна минор
Хаёлга ботди,—
Эҳ, бу куннинг
Шахт-шиддатли
Ҳодисаларин

Қандоқ қилиб
Солномачи
Езиб улгурар,
Езганида
Минорнинг ҳам
Ҳаяжонларин
Илгайдирми,
Саҳфаларга туширадирми?—
Шу ташвишда
Хаёл сурар
Ул кўҳна минор...
Ногоҳ асрий қоя
Қулаб
Айлар башорат:
Ки, суронли
Самум учгай
Гуржистон узра...»

* * *

Мана мағриб шамоли
Осмон бўлиб кезмоқда.
Қора рангли,
Қон рангли,
Булутларни ёймоқда,
Булутларнинг ипагин.
Пастда
Кўзга ташланар
Майсазорлар, ўтлоқлар,
Барини тутмиш маҳкам
Бугун
Коллектив қўллар.
Қўлларки,
Бармоқлари
Фавн бармоқларидай,
Қўлларки,
Қадоқлари,
Ажинларига боқиб
Инсон зоти қилолмас
Ишлар адо этганин
Кўриб,
Келтургинг имон!
Гладиатор қўли бу,
Нақ эман илдизидай
Ерга тирмашиб олган.
(Афсус
Биронта рассом
Чизиб олмади шуни,

Улкан қўллар ҳақида
Чизса бўларди
Этюд!)
Бу қўллардан
Оққан тер,
Бу қўллардан
Сизган қон
Шу ўтлоқ, далаларнинг
Ташналигин қондирди.
Сеҳрлидир
Бу қўллар,
Ҳар нарсага куч бериб,
Ҳар нарсани сўзлатиб
Сайрата олар улар.
Сеҳрлидир бу қўллар,
Тегса басдир —
Зил меҳнат
Ёнар олиб аланга.
Аста
Аста-ю
Аста,
Аста янги Гуржистон
Кириб келар оламга.

* * *

Бир сўз айта кўрма,
Ҳордим, деб, ҳайҳот.
Яхшиси, четга чиқ,
Ўз-ўзингни от.
Қалбингда жўшин қон,
Мисли гирдибод,
Фақат айта кўрма,
Ҳордим, деб, ҳайҳот.
Бизларда каммиди
Завқу эҳтирос,
Елга кўкрак кердик,
Хочга бўлдик мос.
Дейсанки, йиқилмас,
Ёвни қувар, рост...
У — қайтар, йиқилар...
Руҳий инқироз...
Кўп бор ўз омолин
Ланъатга кўмган,
Кўп марта чехраси
Кўз ёшга чўмган...
Бир сўз айта кўрма,
Ҳордим, деб, ҳайҳот.
Яхшиси, четга чиқ.
Ўз-ўзингни от.
Қалбингда жўшин қон
Мисли гирдибод,
Фақат айта кўрма,
Ҳордим, деб, ҳайҳот...

* * *

Нечун кимдир итоаткор
Боқмоғи керак,
Елчимаган,
Армон тўла
Кўзлари билан?
Нечун энди Гуржистонда
Ажабки, бугун
Шоир учун,
Бир бечора куйчи дил учун
Жой йўқ, дерлар,
Наҳот ўрин бўлмаса, наҳот?
Нечун энди
Гумдон бўлган ўйларни қувиб,
Бир-бирига ўт ва сувдай
Фикрлар ила,
Бир-бирига зид ғоялар,
Тафсирлар ила
Даркор энди хаёл қилмоқ,
Уйламоғимиз?
Даҳшатли тун
Ўтди мана,
Сиз кутдингиз жанг...
Наҳот бари,
Наҳот бари эди қуруқ сўз?
Сиз кўрқмангиз,
Ботир бўлинг,
Ҳайиқманг асло
Прожектор нури

Ёриб ўтса булутни!
Сиз қўрқмангиз
Зулмат-зулмат тунларни кўриб.
Қўрқманг ҳатто
Замбараклар гумбирласа ҳам.
Шаҳарлардан,
Кўчалардан
Излаб юрманг сиз
Ниманики йўқотдингиз
Мангу, мангуга.
(Ўтган кунлар ўтиб кетди,
Ачинмаймиз ҳеч).
Нечун бизга даркор
Ўтмиш харобалари?
Нечун шундай
Ўзгаришлар фаслида бизга
Лозим бўлди
Ором,
Роҳат?
(Сўзлашайлик рост).
Исён билан,
Тугён билан
Қояларни бот
Вайрон қилди
Инқилобнинг шонли оқими.
Эски,
Кўҳна шаклларнинг
Ожизлигини,
Имонини,
Тимсолини,
Бари-барини
Вайрон этиб
Тепасига тортдилар тупроқ.
Шарпа янглиғ,
Ўзга ўлка,
Ўзга бир маскан,

Ўзга ўчоқ учқун сочиб
Яллиғланадир,
Яллиғлана,
Яллиғлана ёлқинланадир,
Янги ҳаёт
Қанотини ёзадир
Аста.

АВТОМОБИЛЬ ВА АРОБА

Тахти равон
Янги йўл бўйлаб
Учиб борар
Оғайним авто,
Шиддатига
Асло йўқ тараф,
Келбати ҳам ўзгача ҳатто.

Келажакка томон елар ул —
Ўт-темирдан
Бўлган бир қайсар.
Янги ҳаёт
Сари солар йўл,
Янгиликдан беради хабар.

Йўл бўлса-чи — тўғри,
Елавер,
Суръатга қўш суръат,
Юз бора!
Чап томонда —
Пастқам жарлик ер,
Ўнгда қолар
Эски минора.

Авваллари —
Ароба қурғур
Ғичирларди...
Тарақа-туруқ...

Хўкизларнинг ўмганин яғир —
Айлар эди
Чўнг бўйинтуруқ.
Мўъжизадай эди у,
Бироқ
Тенгсиз эди, гарчи хароба:
Эринмасдан,
Йироқдан-йироқ
Йўллар босар эди
Ароба.

Мана энди
Бугунга келиб
Чеккароққа
Чиқиб турар сал:
Утиб олсин автомобиль деб,
Ғаш қилмай деб,
Бермай деб халал.

Ароба дер:
«Машинанинг, ҳа,
Вақти тигиз,
Шошганича бор...»
Аммо ушлаб қолмади ёқа,
Аробачи,
Кекса,
Қув, айёр:

— Ҳорма, шопир!
Хў кун бир сийлаб
Хўкизларим ҳуркитвординг, а?
Нақ жарликка
Саккиз юмалаб
Тушмоғимга
Қолди бир баҳя.
Шофёр эса

Кинояомуз

Кулар:

— Мунча гижирлайсан, а?

Вайсақ кампир каби маънисиз

Валжирайсан

Худа-беҳуда?

— Сен, йигитча,

Қилма ишни хом,

Бу балога тикмагил бошинг.

Машинангни

Кўйсанг-чи тамом,

Ошасанг-чи тинчгина ошинг!

Машинангдан

Ароба созроқ:

У озмунча

Хизмат қилмади.

Нақ ўттиз йил

Миндим-а, бироқ

Ташвишини,

Рост гап, билмадим.

Мана тўйга

Кетяпман аста,

Мудрайман гоҳ,

Ғингшийман...

Эҳ, соз!

Сенга айтсам,

Енгоқ ароба

Боболардан қолгандир мерос.

Бир танангга

Ўйлаб кўр, ўғлон,

Кўтарилмиш бурнинг, не сабаб?

Тенг келарми

Довдир машинанг

Аробага?
Бе, бўлмаган гап!

Мана,
Тўйга кетяпман аста,
Шошилиб ҳам
Юрмайман-ку, рост.
Сенга айтсам,
Ёнгоқ ароба
Боболардан қолгандир мерос...

Кулиб қўйди шофёр...
Мисли ўқ
Учиб борар
Оғайним авто,
Шиддатига
Асло йўқ тараф,
Келбати ҳам ўзгача ҳатто.

Йўл бўлса-чи,— тўғри,
Елавер,
Суръатга қўш суръат
Юз бора!
Чап томонда —
Пастқам жарлик ер,
Ўнгда қолар
Эски минора.
Тезроқ!
Тезроқ!
Автомобиль ҳам
Елиб чопсин, муродга етсин.
Туман ичра
Олида чиндан
Аробачи кўринмай кетсин!

* * *

Ҳар битта шоир —
Ҳозир
Муҳандиснинг ўзи-да!
Янги кунлар бунёди
Битилмишдир
Тугида.
Ўз вақтида
Келса гар,
Энг тўғри Вақт ўшадир,
Ором,
Лоқайдлик билмай
Оловланиб,
Жўшадир.
Бунёдкорлик,
Топқирлик
Гарчи жуда ҳам мушкул,
Шоир чекинмас бугун —
Ҳам шоир,
Ҳам кашшоф ул.
Ҳар бир шоир
Чинакам юмуш ила
Банд ҳозир:
У шеърят майдонин
Кенгайтирмоқда моҳир.
Ташландиқ «пайкал»ларни
Гул қилмоққа
Қодир у,
Инқилобий замоннинг

Барометри
Ахир у!
Диққат марказида у,
Шундай суронли кунда
Гарчи диққат,
Эътибор
Ошкор эмасдир унча,
Пролетарча
Ҳамдардлик
Ҳиссидан қалблар ёнар,
Ҳар бир шоир
Қалбида
Зўр орзулар уйғонар.
Ҳар бир шоир —
Курашчи,
Курашчи-ю, меҳнаткаш,
Доим онгли, шуурли,
Толмас,
Чарчамас яккаш.
Юксак, гўзал бинони
Бунёд айлар экан, бас,
Шундан хурсанд,
Муҳит гар
Тилсиз боқса ғаш қилмас.
Унинг бунёд этгани
Шундай бир зўр иморат,
Фақат,
Омма юраги
Айлар унда иқомат.

Ҳар бир шоир,
Биларки,
Бу куч, гайрат,
Қамоли —
Миллиард ҳавас,
Завқларнинг

Илк самари тимсоли.
Шеър —
Замоннинг қисқарган
Кичик бир шамойили,
Янги дунё
Таратган
Садоларнинг мойили.
Ушбу ихтирони
Синф
Ўзиники қилса гар,
Буни қуллик,
Истибдод деб
Ҳисоблар айримлар.
Гўё: гўзал бир нарса
Ижод этсаму донгдор,
Унга эга чиқар ким,
Бунга
Кимнинг ҳадди бор?
Ҳар бир шоир
Биларки,
Омма уни олса тан,
Ортиқроқ шон-шуҳрат йўқ,
Олийроқ шараф бундан!

Баъзи шоирлар дерки,
Ўзгачароқ ўйга фарқ:
Овозин
Олур
Омма,
Аммо ўзига бефарқ...
Кимнидир
Қидирмоғу
Истамоқ пайти эмас,
Сен, меники, уники —
Умумники эрур, бас!
Доно шоир

Биларки,
Агар шуни олса тан,
Ортиқроқ шон-шуҳрат йўқ,
Олийроқ шараф бундан!
Ҳар бир шоир —
Аён бу,
Ўз муҳитин фарзанди,
Янги дунё одами,
Янги замон дилбанди.
Янги инсонда эса
Энг улур
Туйғу шулким,
У —
Ўзин мулки эмас,
Омма,
Жамият мулки!
Янги оби ҳавонинг
Равшан тортгани
Шундан,
Ортиқроқ шон-шуҳрат йўқ,
Олийроқ шараф бундан!

Оммага қизиғи йўқ,
Эски,
Хира тимсолнинг,
Қандайдир бут,
Санамнинг,
«Шуҳрат», «Бошоқ» мисолнинг.
Керакмас,
Ростин айтсам,
Ҳасадгўй шоир ўзи,
Эскини,
Тутиб олган,
Бемаъни, совуқ сўзи.
Эски замон
Ҳасади

Битди тамом бизгача,
Энди
Зарбдор меҳнат,
Мусобақа ўзгача.
Энди очик,
Равондир
Кашфиётларнинг йўли,
Майда,
Резги ҳисларни
Қаърига тортгай ўлим.
Жуда соз-да,
Гум бўлса
Агар эски рақамлар,
Замон билан
Ҳамнафас
Ташлай олгин
Қадамлар!

...Ҳар битта шоир —
Ҳозир
Муҳандиснинг ўзи-да!
Янги кунлар бунёди
Битилмишдир
Туғида!..

* * *

Ким хаёл қилибди,
Бизларни шундоқ
Буюк ишлар
Кутиб турганлигини.
Инқилобий юртнинг
Равишига боқ,
Кўргунг
Шиддатли
От сурганлигини!
Тун кутар,
Оқ юзли тонгларга интиқ,
Ноёб гўзалликни
Кутган каби зор.
Дўстлар,
Кутмоқликда
Бормикин мантиқ,
Сизга айтадиган кўп гапларим бор!
Мана,
Иссиқ жойдан
Негадир кечиб
Учувчи
Тўфонга
Бурар юзини.
Туман, булут эса
Четда қолмай деб
Шамоллар бағрига
Урар ўзини.
Шукуҳли изидан

Борсанг агар сен,
Беомон музларни,
Совуқ ҳавони,
Барча-барчасини
Унутарсан сен,
Бўлса ҳамки шамол,
Қорнинг бўрони!
Аммо бу совуқдан
Тетиклашар онг,
Ана,
Ер яқиндир,
Ой яқин, ана!
Учувчи
Шиддатли вақтга ҳамоҳанг
Янги жаҳонларни
Қашф этар яна.
Худди кенг сув узра
Шувиллаган, тез
Ау-у-у —
Акс-садодай
Елиб ўтар у.
Пастда кўп нарсалар
Қолади беиз,
Лаҳзада
Уфққа бориб етар у.
Ғув-ғув-ғув қилади,
Аэроплан,
Ўлкани забт этар,
Ўлкаларни ҳам.
Филу барс маконин
Суронлар билан
Безовта этади
Бепарво, беғам.
Тоғдан ошиб ўтар,
Кесар шамолни,
Уммонлар матосин

Парчалаб ташлар.
Эркин қўйганида
Фикру хаёлни
Оғушига тортар
Рўёлар, тушлар.
Янги оқимларга
Ташнадир қалби,
Зафарларнинг
Олтин сарҳадин тилар.
Гуржистон!
Титратиб урушнинг зарби,
Шаънингга қисматнинг ғами ёғилар!..
Йўқ, энди!
Ҳавога жилов солган эр
Ишонч бўлиб кирар
Интиқ қалбингга!
Ўзи осмонларда
Парвоз этай, дер,
Пиёда келади
Бироқ, олдинга...

ИНҚИЛОБИИ ГУРЖИСТОН ТУРМУШИ САҲИФАЛАРИДАН

Оғир қуллик
Асоратин кўрганди
Гуржистоннинг
Ҳоли танг.
Роҳати йўқ меҳнат,
Турмуш эзарди,
Диллар эди
Кўп дилтанг.

Қудрати зўр
Рус подшоси,
Узун қўл
Еқамиздан тутганди.
Қайга боқсанг,
Қамоқ, сургун...
Урмондай
Дорлар тутиб кетганди.

Аmmo қанча курашчилар
Эрк дебон,
Саслар бериб,
Берди жон.
Қўзғолонлар,
Не исёнлар, фитналар
Бостирилди беомон.

Ўтмишда
Халқ дилидаги

У газаб,
Йўқ қилиб бўлмас тугён,
Инқилобий
Тўфонларнинг олдида
Аланга олди чунон!

Тўққиз юзу
Бешинчи йил...
Гурия...
Қим эсламас бу номни?
Туфонли кун
Бу ном ёлқинли, сасли,
Тутиб кетди оламни!

Тўққиз юзу
Ун еттинчи йил келди,
Эсди эркин шамоли.
Гражданлар уруши ҳам
Урди бонг,
Утди душман заволи.

Янги ҳаёт кирди
Шаҳар-қишлоққа,
Қабилалар тиклар қад.
Мамлакатда борар эди
Зўр кураш,
Жангга ўхшамас минбаъд.

Қишлоқларда,
Шаҳарларда
Еш кучлар
Халқнинг завқин келтирар,
Маданият ташир,
Янги ҳаётнинг
Шиддатини билдирар.

Қанот ёзар эркин меҳнат,
Хур меҳнат
Янги Гуржистон аро
Утмишлардан
Қолган
Дарду иллатга
Даво излайди, даво.

Қишлоқ билан
Шаҳар аро иттифоқ
Мақкамланиб боради.
Капитал ҳам
Зулм этолмай уларга
Ожизлигин кўради.

Узгачароқ жаранглайсан,
Соз, бугун!
Йўқсил байрами мана!
Биринчи Май ила
Еришар жаҳон,
Жаҳон ила замона!

Йўқсилларнинг бирдамлиги айёми —
Ким тескари қарайди?
Жаҳон бир кун
Зулму зулмат қиличин
Синдирмоққа ярайди.

Саккизинчи Мартда
Барча аёллар
Офтоб юзин кўрурлар.
Байрамларда
Йўқсил дўстлар
Сезурлар
Шодлик,

**Фараҳ,
Сурурлар.**

**Қизил ёшлар
Байналминали бешак
Улашур барчага сас.
Тирик эруру пурқудрат коммуна,
Отган билан ўлганмас.**

**Бугун ҳам у тирик,
Шиддати баланд,
Суръатидан қолиш йўқ.
Сафлари қурч,
Шижоати ҳавасли,
Қўлларида ўйнар турғи**

БИЗ БОРАМИЗ ЕЛКАМА-ЕЛКА

Бунда ҳали
Йўқсил йўқ,
Бунда фақат
Дехқон бор,
Бироқ
Йўқолар аста
Чегараларнинг бари.
Шундай бир
Нуқта борки,
Собитликда устивор,
Шу нуқтада учрашур
Янги ҳаёт
Саслари:
Кучли,
Шиддатли завод,
Сокин дала
Икковлон
Битта бўлиб кетади
Қайси бир чорраҳада.
Мана, бугунги ҳаёт
Инъом айлаган тугён,
Шундай
Узга шамоллар
Эсмоқда бу воҳада.
Қора чироқ ўрнида
Пориллаб ёнар фанор,
Фанор ёйган
Титроқ нур

Еритмоқда тунларни,
Инқилобий Гуржистон
Шиддатланур,
Тўлганур,
Кун-тун ишлар,
Тўкар тер,
Завққа кўмиб кунларни.
Енимизда
Коллектив юраги тепиб турар,
Кун нурида
Қорайган,
Енган олов йигитлар
Сайлаб олинган каби
Барчаси бир саф юрар,
Чақнар эди кўзида,
Босган изида ўтлар!
Кечаги йигитлармас,
Бугун ўзгача мутлоқ,
Қўшиқ айтиб боришар,
Саслари
Дуркун, янгроқ:
«Биз борамиз
Елкама-елка,
Елкама-елка;
Барчамиз ҳам
Фарзанд шу элга,
Фарзанд шу элга!
Қани шитоб
Сафланинг,
Елкадошлар,
Бўлинг тез!
Тоғларга,
Воҳаларга
Тарқалишайлик бу кез!
Бирлашган қўшинларга
Қўшилмоққа

**Борайлик,
Омочлар дастасига
Тезроқ
Қўл юборайлик!
Биз борайлик
Елкама-елка,
Елкама-елка,
Барчамиз ҳам
Фарзанд шу элга,
Фарзанд шу элга!..»**

ЕТМИШ ЯШАР ШОИР БОРАР КУЧАДА

Гуржистонда
Суронлар
Авжи бугун кўн аъло..
Даврнинг аробаси
Борар солиб қаҳ-қаҳа.
Аробага ёпишар
Кўзи ожизлар ҳатто,
Барин кўриб улгурмас,
Кўзи очиқлар ҳам,
Ҳа..
Социализм камолин
Кўриб
Бўлган ҳавасда
Ноёблигин билган эр
Омон қолгуси, омон,
Етмиш яшарлик шоир
Борар кўчада аста,
Қаср олдида тўхтаб
Термилади нигорон.
Давнашрга кўз ташлар,
Хаёлларга вобаста,
Кўзойнагин тўғрилаб,
Сўнгра боқади нари..
Етмиш яшарлик шоир
Борар кўчада аста,
Кўчада
Чақнар эди
Электр чироқлари!

Шоир борар,
Бу кўча
Дахлсиз унга магар,
Сезарки ул,
Бу кунлар ўзга,
Чақмоқлар ўзга.
Аммоки, Тбилиси,
Гувиллаб ётган шаҳар,
Қад ростлар экан,
Шоир —
Қалбин тўлдиранар ҳисга!
Шоир борар
Хушчақчақ,
Янги куч,
Янги туғён
Юрагига ташлар ўт,
(Майли, яшасин мангу!)
У — биз учун намуна,
У — бизларга қадрдон,
Ижод,
Сабот кунларин
Тимсолидай қолар у.
Январь.
Оппоқ қор ёғар,
Кўчалар оппоқ, бироқ
«Май гуллари»
Кўшигин
Шундай совуқ ҳавода
Куйлаётган ким ўзи?
Бир-бир босиб қор бу чоқ
Етмиш яшарлик шоир
Борар яйраб наводан...
Унда бўлса
Суронлар
Авжи бугун кўп аъло...
Даврнинг аробаси

Борар солиб қаҳ-қаҳа!
Аробага ёпишар
Кўзи ожизлар ҳатто,
Барин кўриб улгурмас
Кўзи очиқлар ҳам,
Ҳа...

ДОСТОНЛАР

ЙУЛБАРС ДОСТОНИ

Мудроқ дамлар аро йўлбарс саси қулоққа етди.
Бари сўзлар ва номларни бирма-бир зикр эт-да:
Ул «Вепхисткаосани»да битилган инсон умри
Гуноҳдор Ер, Само билан тамом қоришиб кетди.

Ут-ўланлар белга урган ям-яшил ўтлоқ аро
Қоим йўлдан ўтиб борар йўлбарс аста босафо.
У — шафқатли, у — қаҳрли, айтганидан қайтмайди,
Енгинангда ҳукмронлик айлар шоҳлардан аъло.
Хароботлик устодлари уюштиргай машварат,
Бир лаҳзада чор атрофни олов айлагай ғорат.
Юксак само тунд, тинчлигин ёниб турган Заминга
Туширмоқни ким истади — бу иш недан иборат?

Ҳатто тошлар жим чўқдилар эшитмоққа бор сўзни,
Шамолу қум, уюрмалар шахдига чоғлаб ўзни.
Санскритдан ёш эмас ҳеч намоён бўлган олам,
Аммоки Шарқ ҳар он сирли, ҳар он яширгай изни.
Бу берўёб орзу эрур. Бу гултожсиз бир зафар,
Қўшиқ борки, айтилару сўнги йўқдир муқаррар.
Худди шундоқ баъдавий ҳам кўнгли тинчдир,
биларки:

Осмон лоқайд, яратган ҳам совуқ кўз билан қарар.

Майя, коинот онаси, бошин кўтарган замон,
Асрий лойқа, сел, ёмғирлар қуяр шов-шув бегумон.
Одам зоти худди шундоқ авлод-авлод ўзгарар,
Эски дарахт янгилаган янглиғ баргин ҳар қачон.

Бошоқларни илдизидан ўриб улгурмай, шу тоб
Шамол уни водийларга элтиб сочади шитоб.
Бас, ёқайлик оловни биз! У — нурлар нури бўлсин,
Утлар ўти бўла олсин, елларга беролсин тоб!

Балки яна жануби-ғарб чорлар қадим зеңдларни,
Жануби-шарқ кўрар балки ҳинд созини, ҳиндларни,
Ҳинд дарёси тарафида, Панжоб дараси аро
Ганга оқиб ётган ерда оғир бўғиқ дудларни;
Диққинафас дуд, тутунлар ёйилмиш йироқларда,
Мана, тутун сийраклашар, бамисли нурли парда
Ногоҳ портлаб парчаланар — эркин нафас
олсин соз,

Нафас олсин эркин-эркин дафна, мирт,
бодомлар-да.

Еру кўкни боғласа-да Ҳимолайнинг тумани
Булутлардан ожиз. Ёмғир шариллаб қуйди, мана!
Олти минглик лашкар ҳорғин сўнгаклар — вақти ўтиб
Бетартиб ўт-ўлан аро чўмилмоқда расмана.
Куппа-кундуз тўнкарилиб, осмонларга қўйиб лаб,
Мовийликда кемаларга тегар ёмғир жаранглаб.
Ёнғинларнинг ранги билан осмонларни бўййди,
У ўзини сув деб эмас, балки бир олов англаб!

Тропиклар ёнар лов-лов. Ёнади Лакедемон,
Дўст қулоғи эшитади дўст агар этса фиғон.
Қанот қоқар Элладанинг доно иблиси яна,
Қадим Миср даҳоси бот чорлар ўзига томон.
Ва атрофда пайдо бўлар турфа саслар, садолар,
Обиҳаёт, янглиғ сокин, томчидек пок нидолар.
Қай бир қалбни яраламай ўтган ахир ўшал ўқ..
Теккан нарса ўлган..

Фақат шеър ўрлаган самолар!
Сакраб чиқиб чангалзордан шер кўриниб қолади,
Уқдай учар шиддатли от, учиб отлар келади.

Вақти қиём Озирис ҳам Изидаси ёнида
Бешафқат завқ-эҳтирослар ҳақи кўз ёш қилади.

Арабистон саҳросида кимсасиз бўшлиқ аро
Фаравонлик келарми деб воҳалар зор доимо.
Сен қай кимнинг фуқароси, мағрур араб авлоди?
— Чўғдек осмон, мангу тирик орзуга биз фуқаро.

Майли, очкўз хўра олов еб битирсин экинни,
Кўрмоқдаман қумлар мавжин енгиб келажак кунни.
Янги йўлга қайрилмоққа карвон майл сезмоқда,
Туяларнинг жингилдоғи жам айлар янги унни...

Уктам қалбля эр эди у. Портлов янглиғ шиддаткор!
Суворийлар аро, ёллар ёлқинида устивор,
Эски кўҳна китобларни йиғиб юрган асрда,
Узи ҳатто китоб ёзар, умрин айлаб пойидор.
Нимадир ул асрий руҳни ўзда этган намоён,
Авлодлар-чун ниҳон этган, давр маъносин ниҳон?—
Бу — ёғоч том, осмонларнинг дўл-ёмғирин
Ўткармас,

Том остида тарих яшар, қадимий, замон-замон...

О саҳрода ҳурлик бордир, о қанчалар у йироқ!
Бадавийлар ўтди-кетди! Шеърий мисралар бу чоқ
Эслай олмас не салтанат, не-не пойтахтларни,
Бари изсиз ғойиб бўлмиш қумлар аро бесаноқ.
Ҳамма ёқдан янги номлар, янги саслар сасланур,
Воҳаларда янги япроқ, нав-ниҳоллар ростланур.
Аммо ўтмиш садоларнинг ногаҳон акс-садоси —
Саҳро ёнар балки шундан?

тиниқ келар озод, ҳур.

Кўринмоқда карвонлару сурувлар элас-элас...
Йўл бўйида чодир бўлса,

шунда йўл ҳам тугар, бас

Меҳмондўстлик минар авжга, худди шунда ниҳоят
Кундуз билан заъфар шафақ қўшилишар бирнафас.

Бирдан кирар — шовқин-сурон, ларза,

ёлқинли гирдоб,

Бунда барча зор кутарди ором, фароғату хоб.

Шеърят бонг урар, яшин урган каби дарахтни,

Ва бетартиб борлиқ шартта портлаб кетади шу тоби!

Хотирага олдик сени, бўлсин өзгулик асл,

Кўтаргаймиз ушбу жомни сени деб. олтин фасл!

Шоиринг-ку — ҳакам эди, ҳам бадавний, ҳам аскар,

Эмас эди фақатгина соҳиби қалам, оқил!

Не деяпман? Унга на гов, на тўсиқ писанд эди.

У оламни титратгувчи қалдироқ монанд эди,

Жилов билмас гирдоб эди, халқнинг суйган эркаси,

Эрмак эмас юпанч эди элга, зўр фарзанд эди.

Аср-аср бу китобни асраб келаётир Шарқ,

Пергаментни авайлабон, ҳар каломни этиб шарх.

Қаердадир хурмо барги қонли ёшга чўмилиб,

Қаердадир кескич билан сўнгақдан чиқди варақ.

Шундоқ кечгай. Манзиллардан,

ўткинчи номлардан ҳам,

Замонларнинг ғубори-ю бемаҳал ғамлардан ҳам,

Ортиқ яшар ул паҳлавон. Билмас кароматчилар —

Эҳ-ҳе, ҳали не чўққилар уни тутгай мусаллам.

Руставели кетди энди — ортидан кетди фараҳ.

Ким билади: қадим осмон ёришурми таҳ-батаҳ?

Дейдиларки, асрларнинг ўрмонларидан нари

Бир дарада ғаройиб нур товланар эмиш, ваҳ-ваҳ!

Умид — поймол бўлмоқ учун берилмагай чамамда.

Аммо ногоҳ замонларнинг уйқусин бузган дамда,

Китоблар сир-асрорига ошно бўлармиз, шукур,

Бу сирларни вайрон этар куч йўқ,

йўқ бу оламда.

1926

7—131

ЛИРИКА ДОСТОНИ

I

Ешлигимни эслайман;
Олисдан
Кавкасион!
Кўзга ташланар эди
Маҳобатли,
Қоядор.

Завол чоғи,
Улкан тоғ
Портлаган кемасимон
Кун нурида ёришар,
Шуълаланар,
Қораяр.

II

Болаликдан
Бир нарса
Қўймайди ҳол-жонимга;
Борлигимни этиб банд
Мовий кенглик
Чорларди.
Езганда,
Куйлаганда,
Хаёл сурган онимда
У чўққиялар афсузли,
Жилоланар,
Порларди.

III

Қандай кучким,
Юксакда тутмиш
Сирли кемани?—
Бу сир маъносин
Билмай, мана
Қариб-қартайдинг.
Жимжит, сокин,
Фусунли
Булутларнинг чамани,
Хвамли² юлдузлари
Титраб-титраб
Қарайди.

IV

Бу чўққилар сеҳрли,
Жозибали,
Серёғду,
Болалик онларимнинг
Тиниқ
Осмони янглиғ.
Келгусининг
Тўфонли,
Совуқ айёмлари-ю
Ҳаёт,
Улим,
Умрнинг орзу-армони янглиғ.

V

Ақлим олди
Юксакка сапчиган
Мовий фазо,
Ҳавойи бир сирлилик

Тоғни
Қуршамиш бутун.
Бир пайтлар каби
Тоғда ётар эдим
Мен гүё,
Ана,
Юлдуз китоби
Варақланур серфусун.

VI

Бу китоб саҳфалари —
Тетнулди,
Ушба³ яна,
Тонг ҳам,
Туш ҳам,
Офтобдан обод Сванетия,
Нилий оқшомлар,
Шомлар...
Юлдуз-китоб баҳона,
Қўлимга олдим қалам,
Кўнглимни
Езай дея.

VII

Хотиралар
Урамиш
Бир чўққини чунонам,
Бир чўққики,
Номини дерлар:
Лири, лирика
Хаёл-чўпчакмас,
Қайнар илҳом
Булоғи монанд —

Ешлик!
Ешлик — лирика
Мос эрур бир-бирига!

VIII

Жўшар,
Яйрар бу булоқ...
Қайга оқиб борар ул?
Шеър олами
Товланган
Ватан ёққа солар йўл!
Унда
Мангу шеърят
Елқини лангиллайди,
Жонбахш лирика
Жўшқин ҳисга
Умр тилайди.

.....

IX

Илҳом —
Шундай қудратли
Бунёдкор бир куч эрур,
У — меҳнатий ўртаниш,
Завқдан
Пайдо бўлган нур.
Қўнгилдаги инқироз,
Турфа дардлар
Кечими,
Ноаниқ муаммолар,
Тугунларнинг
Ечими.

Шоир сўзга
Рост туйғу
Иўғиролсин ҳар нафас.
Уйғунлаштира олсин
Сўзлару
Садоларни,
Келтирсин бир тартибга
Соя-ю
Зиёларни.

XIII

У — жангчими,
Сарлашкар,
Бошқа ҳам бўлсин, майли.
Дилларга
Юпанч берар
Шу лирика туфайли.
Сархил гуллардан узиб,
Уйғун
Гулдаста ясар,
Буни
Гегель атамиш:
«Рангин, ранг-баранг саслар...»

XIV

Шекспир,
Вергилий,
Гёте севдилар хўп лирани,
Ортиқроқ —
Руставели
Шоирларнинг терани.
Уйғунлик қонунига
Мос бўлмаса
Шеър агар

У зулматда
Адашиб
Танг қолмоғи муқаррар.

XV

Кимки бермас эътибор
Тилга —
Албат бўлгай хор!
Аммо ақлу идрокда
Шундоқ бир
Ташналик бор:
Елғиз уйғунлик билан
Қониқолмас
У азал,⁴
У ҳолда
Шеърни такрор
Зулмат айлағай қамал.

XVI

Шеърятнинг тирағи
Қофиядир,
Вазндир,
Шуларнинг борлигидан
Оти янгроқ —
Назмдир.
Аммо улардан хўброқ
Бордир
Муҳим моҳият:
Бу — шеърга нур киритган
Ғоя ҳам,
Ерқин ният.⁵

XVII

Шулардан аён бўлур
Куйчининг
Куч, шукуҳи,
Барчани
Қамраб олур
Унинг ҳаётбахш руҳи.
Йўлларига сочилар
Гул, дафна
Япроқ-япроқ,
Гоя,
Қофия бўлса,
Шоир кўнгли бўлур тоғ.

XVIII

Шоир бўлсин
Гоявий,
Бўлсин салоҳияти,
Гоя билан
Йўғрилсин
Илҳомнинг моҳияти.
Кенгликларга
Бахш этсин
Маҳобатли бир виқор,
Қалбимизни яйратсин,
Солсин гурур,
Ифтихор.

XIX

Йўқса, унинг ёзгани
Бўлурким,
Бир «шоҳ асар»,

Бу ҳақда
Шиллер демиш
Киноя ила магар:
«Мисраларда
Бор нарса
Жой-жойида тургандек,
Тимсол,
Шакл,
Қофия бир-бирин тўлдиргандек.

XX

Тизмаси ҳам жўяли,
Урида
Вазну туроқ
Шеърға ўхшаб туради,
Шеърият
Йўқдир бироқ».
Жами моддалар янглиғ
Шеърият ҳам
Соҳирдир,
Ҳаёт янглиғ,
Тонг янглиғ,
Тимсол янглиғ соҳирдир.

XXI

Одамзод умри,
Ҳаёт,
Тараққиёт — тўхтовсиз,
Комил ҳаётга
Етиб бўлармикин
Ҳеч говсиз?

Севги-ю

Синфий кураш,
Пок меҳнат,
Ёрқин ғоят,—

Барчасин

Утар босиб
Дунё пояма-поя.

XXII

Буларсиз

Инсоният
Қадами собит эрмас,

Фикр яшаркан,

Туйғу
Гупирар эканки, бас,

Илм,

Олий фалсафа тирик экан,
Бу гап рост,

Кескинлик,

Тарангликни
Шеърият сезгай холос.

XXIII

Фақат лирика

Сезгай,
Безовта туйғуга ғарқ.

Зафарли,

Содда гуллар...
Нурафшон ёғдуга ғарқ.

Рухимизга

Сингмишди қизгин,
Исёнли замон,

Ватанда ҳам

Сезармиз ташвиш,
Жўшқин ҳаяжон.

XXIV

Бир муаммо
Мунтазир
Инсоният шахдига:
Шиддат солсак,
Ут солсак
Дунёнинг қат-қатига,
Эта олсак
Жамулжам
Инқилобий қувватни,
Бир нишонга
Уролсак
Сўнг ҳаётбахш қудратни!

XXV

То бу куч
Капиталга
Тор айласим дунёни,
Инқилоб номи билан
Жўшсин
Одамзод қони.
Биз,
Аҳли ашъор эса,
Дилга тугайлик маҳкам,
Ватан хизматин
Ортиқ қўяйлик
Ҳаммадан ҳам!

XXVI

Эй, мангулик
Торлари,
Таранг тортилинг, таранг,

Бурч,
Севгини этиб ҳис,
Жаранг беринг ранг-баранг!
Ватан хизматин қилай!
Ватанимнинг
Босафо —
Занжирларни
Узгувчи
Шиддатига жон фидо!

XXVII

Қачонким,
Инсон онги
Уйғонибдир, то ҳамон
Шоир сози тинганмас
Ҳеч бир замон,
Ҳеч замон.
Илк бор
Фикр-ҳис яралди,
Сўнг яралди лирика,
Шундан
То бу кун инсон
Ошно унинг сирига.

XXVIII

Сеҳргар деб ўйларди
Орфейни
Бори мардум,
У тоғ,
Урмонни куйлаб,
Тебрантира оларди.
У пуркуч
Яздонларнинг
Тинчлантириб асабин,

Яиртқич

**Ҳайвонларнинг ҳам
Юмшатарди ғазабин.**

XXIX

Лирика

Архилохдан⁶

Аслида, фатво олди...

Балки дерсиэ,

Нимага қодир

Ўзи лирика?

Спарталиклар

Бир кун жангда

Тайсаллаб қолди,

Қочмоқ пайига тушиб

Қарамай

Бир-бирига.

XXX

Шунда,

Тиртей, олов дил,

Ўтли қўшиқлар билан

Спарталиклар қалбин

Шижоат-ла

Ендирди.

Соз ила

Куйлаб берди

Не-не илҳомбахш ўлан,

Иккиланган

Қалбларни

Жангларга отлантирди.

XXXI

Ватанни,
Муҳаббатни,
Муҳаббатнинг шуқудин
Куйлади
Симониднинг?
Мағрур сози жарангдор.
Шеърлар ёзмиш
Шод айлаб
Утган жангчилар рудин,
Марсиялар
Битмиш
Ки, аср-асрдан ёдгор.

XXXII

У йиллар
Лирикаси
Нечог содда, пурқувват,
Қандай сас-ла
Куйламиш
Пиндар қалбида виқор!
Ажиб келбат,
Хуш сийрат,
Утли куйчи,
Барқ суръат,
Эллада
Шон-шухратин
Васф айлади мажнунвор.

XXXIII

Шоир сози
Тинганмас,
Тори ҳамиша тараят,

Гумбурия
 Қўнғироқлар
 Сасин босғувси саси!
Шоир сози
 Тинганмас,
 У мангу бергай
 жаранг,
Халқ эрки
 Учун кураш
 Унинг олий ҳаваси!

XXXIV

Не учун
 Гуржистонни
 Куйчилар юрти дерлар?
Баланд
 Тоғ-дараларни,
 Ям-яшил ўрмонларни,
Қасрлар,
 Миноралар,
 Атроф хароба ерлар,
От ўйину
 Тўп ўйини,
 Тўй, орзу-армонларни,

XXXV

Қора уруш кунда ҳам,
 Еруғ кунда ҳам
 Бирдек,
Бўрондай
 Шиддати зўр,
 Нафис тоғ сабосидек,—
Шеърда куйлаб
 Келди халқ,
 Букмади уни ғамлар!

(Ҳали халқ
Пергаментни
Севмасдан ўшал дамлар.)

XXXVI

Руставелидан аввал
Ул қадим
Замонлардан —
Иберийлар лирасин
Келиб турар
Жарангги.
Не-не дўзахий олов
Чикса ҳам
Осмонларга
Не-не Чингиз келса ҳам
Синмади
Шеър оҳангги.

XXXVII

Бас, энди аён менга,
Англаб олдим
Бир сирни,
Турфа ёқдан
Душманлар айласа ҳам
Қатоғон,
Иберийлар,
Кичик халқ,
Кўриб не-не асрни,
Миллат янглиғ
Йўқолмай
Омон қололди, омон.

XXXVIII

Халқ қалбидан
Отилган
 Ҳаётбахш шаффоф булоқ —
Шеъриятдир,
 Ватанни,
 Халқни асраган омон.
Жонажон
 Лирикамиз
 Утмиши мана шундоқ,
Шундан
 Куйчи юрти деб
 Улуғланар Гуржистон.

XXXIX

Қадим ер,
 Кўҳна миллат...
 Мовий само тагида
Кўзларга
 Нур бергувчи
 Шеърият бор мардона.
Тағин
 Бугун сўзлаймиз
 Руставели ҳақида,
Кўкракда қўл,
 Саломлар
 Йўллаб қоламиз яна.

XL

Йўлбарс достони, дерлар,
 Унда —
 Қуёш туйғуси,

Ишқу ихлос шарҳи бор,
Мардлик бордир,
Ҳикмат бор.
Уни сван ҳам ўқир,
Хевсур ҳам
Ўқигувси,
Ҳижжалаб
Чикмиш уни
Гуржистон такрор-такрор.

XLI

Гарчи кўп қон тўкилган
Бағрингда,
Она тупроқ,
Гарчи сендек
Гурбатлар тортди.
Аммо, хайрият:
Сен билан
Нафас олди,
Балки, ўртанди кўпроқ,
Босқинчи
Ев олдида
Бош эгмади шеърят!

XLII

Ватан ғами,
Гурбати,
Фарзандлар қисмати ҳам,
Гурамишвили
Шеърининг
Жон томири чинакам!
Чавчавадзе
Исёнкор

Қалбига солсанг қулоқ,
Босқинчилар
Макри-ю
Ҳиддатидан чекар оқ.

XLIII

Елин
Елларга ташлаб
Учиб борар Мерани,⁸
Шиддатида —
Завқу шавқ,
Ҳикматлар пинҳон бутун.
Бараташвили —
Чин ўғил,
Халқ деб ўтди инграниб,
Унинг халқин
Ҳамиша
Таъқиб айлади қузгун⁹.

XLIV

Евуз жанглар
Сурони
Қоришди давр билан,
Севги саси
Ҳамиша
Қуллик сасига зиддир.
Акакий — ўт,
Важа — зўр,
Илья бўлса донишманд,
Яна қанча
Қазбеглар,
Валлакатлар собитдир.

XLV

Уйғониш
 Кўнғироғи
 Садоларга тўлди боз,
Уларнинг
 Бонги ила;
 Халқ дили бўлди шодмон.
Лирикамиз
 Ватанни
 Шундоқ этди сарафроз,
Шундан
 Куйчи юрти деб
 Улуғланар Гуржистон.

XLVI

Эй, Гуржистон,
 Нақадар
 Балқиди ўша Шеъринг,
Ҳисларга бой
 Лириканг,
 Шеър эмас, суюк меҳринг.
Ранг-баранг
 Кўшиқлар-чи,
 Кўнгилларга солгай завқ,
Олижаноб кўшиқлар,
 Ижодкори
 Халқдир, халқ!

XLVII

Лирика —
 Халқ қалбидир,
 Доираси эмас тор,

Энг мураккаб

Халқ дилин

Тасвир айлар барқарор:

Инсоннинг

Ўз халқига

Меҳру муҳаббатин ҳам,

Она-Ватан

Утмишин,

Шон-и-ла шуҳратин ҳам.

XLVIII

Лоқайдликка

Солиб чанг,

Чорлайди курашларга,

Аёвсиз —

Ниқоблару

Сохтавор қарашларга.

Қўпориб

Турмушдаги

Чириган илдизларни,

Улуғлар

Сўниш билмас

Тонгдай оқ юлдузларни.

XLIX

Қаламу соз,

Чонгурн,

Дамсоз ташлайди қадам,

Мадҳия,

Элегня,

Серҳашам қасида ҳам;

Наво янглиғ

Еқимли

Куйланар эди улар,

Чертилганда
Тор эмас,
Тўлганар эди улар.

L

Шоир қалби
Тебраниб
Аён қилгуси тугён,
Шоир сози
Тинганмас,
Ҳеч бир замон, ҳеч замон.
Гоҳо нафисдир
Бу соз,
Гоҳо бонг урар чунон,
Шундан
Куйчи юрти деб
Улуғланар
Гуржистон.

LI

Иберийлар замонин
Лирикаси
Кўп йироқ,
Сабур нафаси
Янглиғ хуш келур
Бизга бироқ.
Замон-замон
Утса ҳам,
У лирика то бугун —
Қандайин
Сақлай олди
Тароватин бус-бутун?

LII

Ким берди
 Лирикага
 Шижоатни бу қадар,
Ки, ўзида
 Бор қилди
 Қудратли олов, шарар?
Лирика —
 Шундай суруд,
 Шундай бир сўнмас саски,
Мангуликнинг,
 Ҳаётнинг
Тегмиш унга нафаси.

LIII

Гуржистоннинг
 Ривож
 Тарихи-ла ёнма-ёъ,
Лирика —
 Қалб, юраклар
 Сигингучи бир макон.
Табиатни
 Севар у
 Меҳрин айлаб раволар,
Кувончу
 Фараҳ билан
 Халқ дардини даволар.

LIV

Лирика
 Илғаб олар
 Мерани кишнашини,

Шамол
Шовуллашини,
Емғир шитирлашини.
Емғир тиниб,
Йўловчи
Латпар¹¹довонин ошса,
Истар, ки шу йўловчи
Уйларига
Ендошса.

LV

Қояда эса ажиб
Самовий
Бир манзара,
Чўққида
Тиллақошдек
Турган такага қара:
У — фикрлар шиддати,
Тимсоли
Тафаккурдир,
У — озодлик,
Гурудан
Ҳам шод, ҳам масрурдир.

LVI

Табиатни
Севамиз;
Синган камалак ана,
Бўлак-бўлак
Кўринар,
Синган каби расмана.
Камалак
Товланади
Таканинг шохларида,

Қоялар,
Урмонларда,
Ер-кўк — бари-бариди.

LVII

Така ўйлар:
«Бузилмас
Асло табиат йўли,
Утмишга
Ким қўл сунар?
Етмас бировнинг қўли...»
Қош қораяр,
Термилар —
Така кўзи пурнурдир,
У — озодлик,
Гурурдан
Ҳам шод, ҳам
масрурдир.

LVIII

Чал!
Чунири торлари
Хуш кўргуси назми,
Куйла,
Такани мадҳ эт,
Куйлаш жонга ҳузурдир.
Меҳр кўргиз,
Арзийди,
Жаранглатиб созингни,
У — Озодлик,
Гурурдан
Ҳам шод, ҳам
масрурдир.

LIX

...Қайдадир
Европада
Бордир кичкина макон,
Узи билан
Юзма-юз қолди
Шу ерда инсон.
Муаммолар —
Минг битта,
У шоирдир, У — танҳо,
Жаҳонга
Сигмас эди,
Унга тор эди дунё.

LX

Уни қийнади
Қисмат, осмон,
Худонинг ўзи,
Сохта, ланж чиқар,
Мужмал,
Ногаҳон айтар сўзи.
Замон хоҳиши билан
Созланмиш
Қўлида соз,
Гудранар,
Шовқин қилар,
Билмас — деганин
шоввоз.

LXI

Танҳолигу
Танҳолик
Унинг бўғзидан олмиш,

Бамисли
 Коинотда
 Елгиз фаромуш қолмиш.
Яшарди
 Танҳоликнинг
 Олтин тушлари аро,
Андух
 Салтанатида
 Ғамларга бўлиб подшо.

LXII

Айтингиз,
 Шундоқ одам
 Шоир бўлосин қандоқ?
Йўқ, йўқ,
 У шоир ўлган,
 Ўлган тирикликдаёқ!
Шоир улким,
 Мураккаб
 Учқур қанот ижоди,
Бўла олсин
 Мангулик
 Кишиларнинг имдоди!

LXIII

Испанияни
 Кўмган
 Пок, ҳаётбахш гулларга,
Буюк шоирдир,
 Ўша
 Ўтли Гарсиа Лорка!
Кимки дилдан
 Этса бахш
 Халққа ёлқинли созин,

Улмас,
Улдиролмаслар,
Кесолмаслар парвозини

LXIV

Дунёда
Кўп нарсалар
Мумкин кечмоғи изсиз,
Фақатгина — Вақт —
Кўшиқ қасри
Олдида ожиз.
Қадим
Сванетияда
Бор эди шинам қишлоқ,
Лалавери
Дердилар,
Афсус, ҳозир йўқ бироқ.

LXV

Тонг билан
Уктам саслар
«Лиле»ни куйлаганда,
Қуёш ҳақида
Уйлар
Дилда урарди тугён;
Осмондан
Заъфарон ранг
Булутлар бўйлаганда,
Даврада
Гўзал қизлар
Уйнашарди хиромон...

LXVI

Кўкка бўй чўзган

Ушба,

Тетнулдидан ошган нур

Булутларни

Ураркан,

Сўнарди борган сари.

Қасрлар

Рўё мисол

Кўзлардан ғойиб бўлур,

Тушдай

Йўқолур бари

Лалавери сингари.

LXVII

Лалавери...

Қайдадир

Офатнинг ибтидоси?

Бу қишлоққа

Очофат вабо

Текканми ва ё?

Е ташриф

Буюрганми

Ногаҳон ўт балоси?

Кул бўлганми ё?

Хокин кўрдими само?

LXVIII

Бунда на бор

Бирор тош,

На бирор гишт, ғаройиб...

Замонлар ўтмиш,
Бугун ким билар,
Қачон, қандоқ
Лалавери
Рўёдай
Кўзлардан бўлди ғойиб?
Аммо унинг
Қўшиғин
Эшитганди қўшни тоғ...

LXIX

Шундоқ,
«Лиле» қўшиғи
Лалаверидан қолди,
Асрларнинг
Қаърида
Қишлоқ ўзи йўқолди...
Дунёда
Кўп нарсалар
Мумкин кетмоғи изсиз,
Фақатгина — Вақт! —
Қўшиқ қасри
Олдида ожиз!

LXX

Шоир сози
Тинмоғи
Мумкин эмас, ҳар дамда
Бунёдкорлик
Ишлари
Қулоч керган Ватанда
Қандай
Улуғ қурилиш
Қадам ташлар шуқуҳли,

Қадам ташлар
Меъморлар
Завқли, сурурли, руҳли!

LXXI

Қадимда
Улуғ зотлар
Қалби куйлаган омол
Бугун мана,
Улкада
Кўргизар ёрқин жамол.
Васф этайлик
Ул омол,
Уша олий туйғуни,
Биз шоирлар
Бир умр
Бурч деб билайлик бун!

LXXII

Лирика титраб,
Яна кучга тўлиб,
Бонг урди,
Замон-замон
Одамзод ила
Ҳамқадам юрди!
Ёрқин ҳаёт
Машъалин кўтарганда
Инқилоб,
Инқилоб
Жангчисига
Айланди шу тоб шитоб.

LXXIII

Узгаришлар

Фаслида —

Асли шундоқ удум бор:

Шеърятнинг

Оловли оқими

Хўп шиддаткор

Дарё янглиғ

Жўшади,

Тошади денгизнамо,

Шундай фурсатда

Ногоҳ туғилар

Улкан даҳо.

LXXIV

Утган ота-боболар

Қолдирмиш

Муаммолар —

Барин бир-бир ечмоққа

Вакилдир

Бу даҳолар.

Кечмиш,

Ҳозир,

Келажак —

Дунё орқа-олдини

Шекспирдан

Узгаси

Айтиб бера олдимиз?

LXXV

Ҳамлет гумонларида

Бир нур бордир,

Ажиб нур —

Қи фалсафа сеҳри-ла
Бу нур
 Ҳамон товланур.
Худди шундоқ
 Дантенинг
 Ушал буюк китоби
Акс этдирмиш
 Замоннинг
 Ҳам қувонч, ҳам итобин.

LXXVI

Кўмак берди
 Исёнкор даҳо
 Руссонинг сози —
Кучга тўлиб
 Янгради
 Еш Гётенинг овози,
Утли гирдобдай
 Пуркуч
 Қулоқни қилиб батанг,
Франция
 Устида
 «Марсельеза» урди бонг!

LXXVII

Лирика
 Кўмагида
 Бор қалъа, таянч бари
Инқилобий
 Бўронда
 Елиб борар илгари.
Гарчи барчасин
 Турфа эҳтирослар
 Этмиш ром,

Евуз замонда

Эрка

Раво кўрдилар илҳом!

LXXVIII

Замон янглиғ

Шеърият —

Узи тирик гувоҳдир,

Машъум тўфон,

Суронлар —

Барчасидан огоҳдир.

Исёнкор

Халқ қалбида

Вояга етди охир,

Фикру амал

Меваси —

Жаҳоншумул Октябрь!

LXXIX

Шундоқ бир

Кун туғдики,

Кўрмаган зоти инсон,

Шундоқ уфқ

Очилдики,

Кўз илғамас, бепоён.

Лирика

Дурдонаси

Халқ қалби-ла

чамбарчас,

Шундай дамда

Яралур,

Замон ила басма-бас!

LXXX

Хурлик руҳи
Иўғрилган,
Изтиробда етилган,
Зафар завқини
Туйган,
Меҳрни олий билган,—
Шеър,
Бу «Байналминал»дир,
Эркининг дилсўз кўшиғи,
Бутун халқиники,
Аmmo ҳар кимнинг
Ўз кўшиғи.

LXXXI

Миллионларнинг
Орзусин
У ўзида айлаб жо,
Даҳо бир
Кўшиқ бўлди
Тўлиқ сасли, босафо.
Халқ
Ўзига яратди
Шундай устивор макон:
Бунда —
Белорусия,
Украина,
Гуржистон;

LXXXII

Елқинли
Шеърингта
Учрашдилар юзма-юз,

Озару
Тожик эли,
Қирғиз эли — дўст-ла — дўст.
Қўшиқ айтиб
Боришар
Россия,
Арманистон,
Аввалги
Дўзах йўқдир.
Йўқдир туман,
Зимистон.

LXXXIII

Рўбарўда
Ажойиб манзарадир
Намоён:
Туркману
Ўзбекистон,
Қозоғистон ёнма-ён —
Жами
Ун икки байроқ¹¹
Борар мардона, голиб,
Ҳар бири
Ўз тилида
Мадҳ айлаб
Илҳом олиб!

LXXXIV

Мангу эрур
Бу дўстлик
Булутсизу
Нурафшон,
Янги шаҳар
Қишлоқлар,
Тўкин далалар — барин

Ҳис этаман,
Созимда
Озод руҳли бир туғён
Озодланиб
Бормоқда
Илҳом олгани сари!

LXXXV

Аҳил.
Қардош,
Дўст бўлиб
Яшаш туйғуси бордир,
Тобга келсин
Бу туйғу
Ҳар бир қалба,
Ҳар танда.
Шуни ҳис этган
Юрак
Ростакам бахтиёрдир,
Муродига
Етгувси
Шеърят ҳам ўшанда.

LXXXVI

Қабиҳлик
Ривож топса
Хориж элларда агар,
Евуз кучлар
Қилса банд
Сарҳадсиз кенгликларни,
Ноҳақлигу
Бадбахтлик
Ҳукм этса сарбасар,

Истаб,

Тонмаса киши

Хуқуқий тенгликларни,

LXXXVII

Халқни

Оғдирса йўлдан

Дабдаба-ю асъаса,

Зарга кўмиқ

Гўшалар

Биқсиб ётса ҳар ёқда,

Тағин черков

Бойларни

Тупук сочиб мақтаса,

Бош кўтарма,

Мўмин бўл!—

Деса шундай замонда,

LXXXVIII

Агар қулни,

Жаҳаннам

Азобин тортган мисол,

Такрор

Қуллик йўлига

Солмоқни кўзласалар,

Қувонарли

Ҳолинг йўқ,

Манглайингда йўқ иқбол,

На баҳоринг,

Езинг бор,—

Деб аччиқ сўзласалар,

LXXXIX

На ором
 Бўлса унда,
 На уйида фароғат,
Қиш келса гар,
 Изғирин шабада
 Эсса муз-муз,
Осмондан-чи,
 Ушандоқ,
 Сезгиси йўқ, бешафқат
Толе юлдузи боқса,
 Қора,
 Қоп-қора юлдуз,—

XC

Бизда
 Узгача юлдуз
 Порлаб турар иқболдай,
Дўстлигу
 Қардошликнинг
 Буюк ёруғ юлдузи.
Эрка элтган
 Ол байроқ
 Ҳилпирайди шамолда,
Шеърятда
 Пинҳон ўт
 Учқунлар сочар ўзи!

XCI

Вақт етди,
 Қўшиқлардан
 Ҳосил йиғмоқда, олға!

Кўшиқ-ла
Дастгоҳларни
Юргизайлик
шиддаткор!

Кўшиқ айтиб
Баралла,
Завқ-ла урайлик болға!
Уроқ солайлик,
Кўшиқ
Бизга бўлсин мададкор!

ХСII

Дўстлар,
Олтин бошоқни,
Кетдик, териб олгани!
Ясаймиз
Зўр гулдаста,
Даврга бўлсин безак!
Гултож ила
Ураймиз
Сўнгра Уроқ-Болғани,
Иўлларни
Шеър ёғдуси
Еритиб бергай бешак!

ХСIII

Тилсим
Янглиф илмни
Мадҳ айланг юртда моҳир,
Мардлар жасоратидан
Мангу куйлайди
Шоир,
Мардлар мардоналигин
Ватан офтоби
Сўлмас.

Завқбахш
Куйларга асло
Ҳаду ниҳоя бўлмас.

XCIV

Эй, Ватан!
Янги замон
Хизматингда доим шай,
Осмонни
Забт этишда
Болу паринг бўлолсин.
Фарзандларинг
Яшасин
Гард кўрмай,
Завол кўрмай,
Шоиру
Ботирларинг
Руҳингдан илҳом олсин

XCV

Қўшиқ
Айтиб боради,
Мутлақ ортга қайтиш йўқ.
Узга йўл —
Улим, дейди,
Йўл кетаркан лирика!
Йўли эса
Коммунизмга
Олиб борар ёп-ёруғ...
Бор бўлсин,
Ҳақиқат деб,
Туғ кўтарган Лирика!

1940

ИЗОҲЛАР

Турли йиллар шеърлари (1908—1957)

- (25 бет) ¹Н а р г и с—ўзига ўзи маҳлиё бўлиб боқадиган гул.
- (30 бет) ²К о н г р е с с—Маданиятни асраш Бутунжаҳон конгресси. 1935 йилда Парижда бўлган бу анжуманда шоир Совет делегацияси составида қатнашган эди.
- (39 бет) ³А м и р а н и—Прометейнинг грузинча номи.
- (44 бет) ⁴А р с е н—халқ қаҳрамони Арсен Одзелашвили. У XIX асрда Шарқий Гуржистонда деҳқонлар кўзғолонини бошқарган эди.

Лирика достони (қисқартиб олинди)

- (98 бет) ¹К а в к а с и о н—Кавказ тизмаларидан бирининг қадимги номи. Афсонага кўра, Прометей шу тоққа банди қилинган.
- (99 бет) ²Х в а м л и—юлдузлар туркумининг номи.
- (100 бет) ³Т е т н у л д и, У ш б а—Грузиянинг шимоллий қисмида жойлашган Сванетиядаги баланд чўққилар.
- (104 бет) ⁴А. С. Пушкиннинг шеърят ҳақидаги фикрига ишора.

- (104 бет) ⁵И. В. Гёте фикрига ишора.
- (110 бет) ⁶Архилох — эрадан олдинги VII асрда яшаган қадимги юнон лирик шоири. У кўп мадҳиялар, элегиялар, қасидалар ёзган, лекин уни машҳур қилган нарса ҳажвий шеърлар бўлди.
- (111 бет) ⁷Симонид — қадимги юнон лирик шоири (эрадан аввалги VI—V асрлар). У ўзининг ўткир эпиграммаларида юнон — форс маҳорабасида голиб чиққан ватандошларини улуғлайди.
- (116 бет) ⁸Мерани, қузғун — Николоз Бараташвилининг «Мерани» шеъри персонажлари.
- (121 бет) ¹⁰Латпар — Сванетиядаги бир довоннинг номи.
- (133 бет) ¹¹Ун икки байроқ — Достон ёзилган пайтда СССР составида ўн икки иттифокдош республика бор эди.

МУНДАРИЖА

М. Али. Галактион Табидзе ҳақида 3

ТУРЛИ ИИЛЛАР ШЕЪРЛАРИ

(1908—1957)

Нур	8
Биринчи Май	9
Мен севаман бебош бўронни	10
Мен ва тун	11
«Майли, орзуларим алдаса ҳатто...»	13
«Ўрилган кўк ўтлар дилни олғуси...»	14
Гурия тоғлари	15
«Танҳо кўчаларда кезди бу кеча...»	18
Интизормисан	20
Мтацминда узра ой	21
Ватан	: : 22
Паровознинг олис садоси	23
«Даланд» кемаси	25
«Дарахтлар қақшайди...»	26
«Оҳиста борардик...»	28
Уша кун Парижда	29
Севмасдан бўлурми	31
Ой ҳикояси	38
Шота Руставели Қора денгиз бўйида	40
Қўшин борар қўшиқ айта	42

Алла	: : 44
Ираклий қиличи	46
Жом сўзи	47
Номаълум жангчилар қабри узра ёзув	49
Мағриб қизармоқда, денгиз нурланар	51
Москва	: : 52
«Қалхат йўқ...»	: 53
«Остонада ётишар ёвуз кучлар, ана...»	55
Тегирмон тошлари	56
Уйдан чиқди, аммо келмади қайтиб	58
«Йўқ, дўстгинам Георгий...»	60

«ИНҚИЛОБИЙ ГУРЖИСТОН» ТУРКУМИДАН

(1931)

РионГЭС ва Темир йўл	62
«Мана мағриб шамоли...»	65
«Бир сўз айта кўрма...»	67
«Нечун кимдир итоаткор...»	68
Автомобиль ва ароба	71
«Ҳар битта шоир...»	75
«Ким хаёл қилибди...»	80
Инқилобий Гуржистон турмуши саҳифалари- ридан	83
Биз борамиз елкама-елка	87
Етмиш яшар шоир борар кўчада	90

ДОСТОНЛАР

Иўлбарс достони	94
Лирика достони (қисқартириб олинди.)	98

На узбекском языке

Галактион Табидзе

АРТИСТИЧЕСКИЕ ЦВЕТЫ

Стихотворения

Поэмы

Перевод с издания: Москва, Худлит, 1978

ИБ № 2038

Редактор Ш. Раҳмон, Рассом Р. Логинова. Расмлар редактори А. Бобров. Техн. редактор У. Ким. Корректор Ш. Соатова.

Босмахонага берилди 12 03. 82. Босишга рухсат этилди 19. 07. 82. Формати 70×90¹/₃₂. Босм. қор. № 1. Адабий гарнитура. Юқори босма. Шартли босма л. 5,26+0,36 (вкл). Нашр л. 5,03+0,31 (вкл). Тиражи 5000. Заказ № 131. Баҳоси 90 т.

Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. 700129, Тошкент Навоий кўчаси, 30.

Ўзбекистон ССР Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси ишлари Давлат Комитетининг Тошкент «Матбуот» полиграфия ишлаб чиқариш бирлашмаси. Янгийул ш., Самарқанд кўчаси 44.

Табидзе Галактион

Уйноқи гуллар: Шеърлар, дostonлар. [Редкол. С. О. Азимов ва бошқ.; Муҳаммад Али тарж.]— Т. Адабиёт ва санъат нашр., 1982.— 144 б.

Грузин совет адабиётининг асосчиларидан (бири Галактион Табидзе (1892—1959) грузин шеърятининг инқилобӣ саҳифасини ва улкан намояндалар қаторида жаҳон шеърятининг совет шеъряти деб аталган бобини очган сиймолардандир.

Шоирнинг ўзбек тилида илк бор чиқайтган «Уйноқи гуллар» китоби унинг инқилобгача ва инқилобдан кейинги ижоди ҳақида тўла тасаввур беради.

Табидзе, Галактион. Артистические цветы: Стихотворения, поэмы.

Т $\frac{70403-155}{M352(04)-82}$ 120—82 4702170200

© Фафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1982 (тарж).